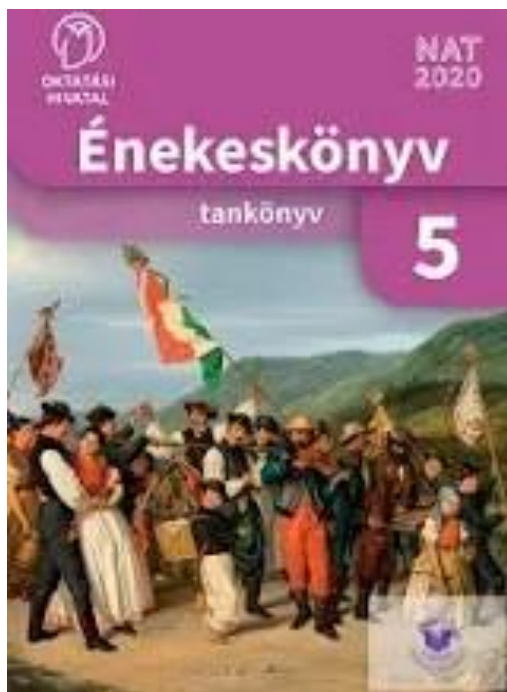

DR. LAKNER TAMÁS¹
MÓDSZERTANI JAVASLATOK - ÉNEKESKÖNYV 5

Dr. Lakner Tamás - Rápli Györgyi - Szabó Katalin
(NAT 2020)

BEVEZETÉS
RENDEZŐELVEK ÉS HANGSÚLYOK AZ ÚJ NAT (2020)
ÉNEKESKÖNYVEIBEN!

ALAPTÉZIS:

Kodály nemzetnevelő koncepciójából a lehetőségekhez képest minél többet kell megvalósítani.

A koncepció lényegi eleme, hogy minden gyermeknek esélyt kíván adni a kulturális felemelkedésre. A magyar kultúrába ágyazottsága egyértelművé teszi, hogy egy nemzetnevelési program nélküle nem képzelhető el.

¹ Lakner Tamás Liszt Ferenc-díjas, karnagy, egyetemi tanár.

A Módszertani javaslatok c. tanulmánymeretű írás illusztrációit a Dr. Lakner Tamás – Rápli Györgyi – Szabó Katalin Énekeskönyv 5 (Oktatási Hivatal-NAT 2020) tankönyvből vettük át. (A Szerk. megj.)

Szemléletmódunk:

Minél több kapcsolatot találni a mindennapi élettel, ami körülvesz bennünket, mert a valóságos művészet a valóságos életből meríti a tárgyát.

Feltételezzük, hogy ezzel a tanítványainkat jobban **motiválhatjuk** a zenei anyag befogadására.

Ennek a célnak a megvalósításhoz motivációs módszerek mutatunk.

1. Mint a mostani, úgy a korábbi NAT-ok is vallották, hogy az elsődleges élményforrás az **éneklés**, mert a zene legközvetlenebbül így hatol be a lélek belsejébe. Elsődleges zenei anyaga a magyar népdal, mely a magyar lélek tükré.

A NAT és kerettanterve a rendezőelvek és hangsúlyok újra gondolásának lehetőségével próbált élni. A zenei műveltség fogalmának un. „ismeretközpontú”, egyoldalú értelmezésén kíván túllépni. Elsőként említjük a dalanyag kiválasztásának és elrendezésének szempontjait.

A népdalok születésének motivációi eligazítanak bennünket!

Hogyan született a dal? *Az emberek maguknak házakat építenek jól zárható ajtókkal, ablakokkal, hogy megvédjék őket a természet viharaitól, a hótól, naptól, jégtől, széltől, hidegtől, melegtől. Az ember a lélek viharai ellen pedig kitalálta a dalt!*

A dal szükségletből született. Az emberi lélek egészségének biztosítója.

A zenei ismeretek tanítását megelőzve a népdal születésének élethelyzetei adják a motivációt, melyekben mindannyian megtalálhatjuk önmagukat, így tanulóinkat is inkább érdekeltté tehetjük a befogadásra.

„Mindenre van hangja a szelid tréfától a tragédiáig...!” (Kodály Zoltán)

Melyek azok az élethelyzetek, melyek köré rendeződnek a dalok: pl. szerelem, csalódás, barátság, munka, mindennapi élet, ünnepek stb.

Minden népdal reakció egy élethelyzetre! A módszertani útmutató erre helyezi a hangsúlyt.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a hagyományos népdalelemzési szempontokat nem tanítjuk (stílus, forma, hangkészlet stb.)

2. Érvényesül a **komplexitás** korszerű, eddig a tankönyvekben nem használt elve, mely a természet működésének logikájára épül, hogy a világot egységében

tudják szemlélni, az összefüggésrendszereket megértsék! Olyan rendezőelveket kívántunk feltárni, mint pl. ismétlés, visszatérés, ritmus, variáció, ellentét, szimmetria stb. melyek logikája alapján szerveződik a növényvilág, állatvilág, az ember által épített környezet, egy népdal, egy Munkácsy-festmény, egy Mozart szonáta. Ezek koroktól, stílusoktól, divatoktól függetlenek, ezért minden időben alkalmazhatók.

Például olyan kérdésekre adunk választ: Mi köze van a fák leveleinek a variáció zenei formájához? Az ismétlésnek, mint ritmusalkotó elemnek természetből eltanult elvét, hogyan használja fel az ember saját környezetének és művészetének alakítására. Megállapíthatjuk, hogy pl. a népdalokban található ismétlést, visszatérést, variációt is a természettől tanulta az ember. (pl. ritmus 8. old. ismétlés 12. old. variáció 24. old. fokozás 29. old. ellentét 37. old. stb.). Rendezőelvek szerinti komplexitás.

A komplexitás hagyományos formája a **tartalmi kapcsolatokon alapuló komplexitás (T.k.)** is jelen van Pl. kapcsolat a természettudománnyal (pl. Hull a szilva, Érik a szőlő), a földrajzzal (pl. Komáromi kisleány), történelemmel (pl. Esik az eső, ázik a heveder), irodalommal (pl. Csoóri Sándor: Dudás, A csodatévő dudás, népmese, Biblia – Mózes könyve, Kis történetek nagy zeneszerzőkről) képzőművészettel (id. Peter Brueghel: Parasztlakodalom)

A tankönyvben pl. 18 irodalmi idézet, az egyéb képanyag mellett 12 képzőművészeti alkotás is található.

3. Az előadó, befogadó és alkotókészség a zenei nevelés három nagy készségterülete, melyeket egyenlően, folyamatosan kívánunk fejleszteni.

Az **előadói készségek (E.f.)** fejlesztése elsősorban gyakorlatban a tanár adottságain múlik, hiszen a mintát ő adja!

Zenei befogadást (Z.b.) segítő motivációs technikák:

A komplexitás fenti elvei mind segítik a hatékony zenei befogadást!

Népdalok adekvát befogadása – minden népdal reakció egy élethelyzetre, tehát életpéldákon, élettapasztalatokon keresztül közelítünk a népdalokhoz (pl. Megismerni a kanászt – jellemezzék, miről ismerik fel az osztálytársaikat – külső. belső tulajdonságok).

Vizualitás használata – pont, vonal, folt segítségével pl. Este a székelyeknél adekvát befogadása!

Zenei analízis használata – pl. Bárdos: Összegyültek az izsapi lányok; Régi táncdal

Kreatív alkotótevékenységgel – pl. Ritmussor hangszerelése, mint katonai induló! (30. old.)

Interdiszciplináris rendezőelv segítségével – pl. variáció a népdalokban. (24. old.), fokozás Jaj, de beteg vagyok (29.old.)

Zenei képzelet használata – pl. Kis éji zene

Szöveg és zene kapcsolata – pl. Liszt Ferenc: Manók tánca; Vedres Ferenc: Manók tánca

Az alkotó készség, a **kreativitás**, aránytalanul hátrányban van a mai zenei nevelés egészét tekintve.

Tudnunk kell, hogy a zenei nevelés nem csupán önmagáért a zenéért van. Transzferhatásaival a személyiségfejlesztés fontos feladatát is ellátja. Az alkotó készség, a teremtés képessége a művészet

eszközeivel természetes módon fejleszthető, melynek segítségével az ember megvalósíthatja önmagát és előbbre viheti a világot.

A tankönyvek számos példával szolgálnak az alkotó gondolkodás, a kreativitás fejlesztésére, mely EGYBEN a **zenei befogadás** adekvációját is segítik!

A kreativitásnevelés első szintje a **kifejező kreativitás (K.k.)**, amiben a tanulók tudásukat, véleményüket, érzésvilágukat különféle tevékenységi formákban nyilvánítják ki: mozdulatokkal, szóban, írásban, rajzban, énekben, játékban. A feladatok megoldása játékos, kötöttségek nélküli. Tanítványainkat minél többször olyan helyzetbe kell, lehet hozni, ahol használhatják kreativitásukat! Ez a kreativitási szint használata a leggyakoribb a tankönyvben, ami megalapozza, fejleszti a kreatív gondolkodást.

Mozdulatokkal (pl. Összegyültek az izsapi lányok, Manók tánca aláhúzott mozdulatait azonosítsák a zenével), énekekkel (pl. ellentétes hangulatok előadásával pl. A karádi faluvégen) hangszereket utánozva (pl. Régi táncdal), szóban (pl. Jó gazdasszony vagyok én – mondják el őket miért szoktak megdicsérni és ők miben jók!), rajzban, (pl. színezzenek ki egy Ódon várkastély vázlatot a zene alapján, rajzolják meg saját címerüket a Tinódi címer alapján (6.o)) játékban (Az eldugult mosogató) írásban, szövegalkotás (pl. minta alapján fejezzék be Futballista voltam én, annak is jó voltam én... 20. old.)

Produktív-innovatív kreativitás – dallamalkotás (Za)

Játékok ritmussal dallammal fejezetek szerint.

Ellenritmus–szaporítás– ritkítás – záróhang – záró ütem alkotása (5. o. 78-79. old.) – záró motívum alkotása (80. old.) tovább 6. osztályban, két ütemes motívumok alkotása variációval – 4 ütemes motívum, kérdés – válasz alkotása A-Av? – új két ütemes motívumok alkotása (6. o. 79. old.) – dallamhangokhoz ritmus alkotása (83. old.) – vers megzenésítése megadott hangkészlettel (8.o. 95.old.)

A módszertani anyagban az alábbiak szerint jelöljük a befogadás, a komplexitás és a zenei alkotótevékenység és az előadókészség fejlesztéseit, hogy a tankönyv szemléletmódja átláthatóbb legyen. A tanórákon minél többféle készség fejlesztés történjen!

Kifejező kreativitás – **K.k.** – Zenei alkotó tevékenység-dallamalkotás – **Z.a.**
Tartalmi kapcsolatokon alapuló komplexitás **T.k.**

Rendezőelveken alapuló komplexitás **R.k.** Zenei befogadást segítő módszer **Z.b.**
előadókészség fejlesztése **E.f.** (Ezt a népdaloknál csak speciális esetben írtuk ki.) Zenei írás, olvasás **Z.i.o.**

Néhány módszertani javaslatot, mint pl. hangjegy utáni daltanítás, hallás utáni daltanítás folyamatát csak egyszer közöljük! Hogy melyik módszert alkalmazzuk – hallás után, hangjegy után – a tanár választásán múlik.

Néhány esetben a tankönyvben már közölt módszertani javaslatokat akkor idézzük újra, ha a módszertani folyamat átláthatóságához fontosnak tartjuk. Nem óravázlatokat, hanem csak módszertani ötleteket közlünk!!!

Megismerni a kanászt 8. old.

Motiváció:

K.k. Mutassák be egy-egy osztálytársukat külső és belső ismertetőjegyeik alapján!

Az osztály találja ki őket jellemzőik alapján!

Összefoglalva soroljanak fel pozitív belső tulajdonságokat és külső ismertetőjegyeket.

Hangszín, mint egyedi ismertetőjegy!

Felismernék-e osztálytársaikat csak hangszínükről?

Jöjjön ki az osztály elé egy tanuló és álljon háttal az osztálynak!

Találja ki, hogy ki mondta a következő mondatot – *Hipp, hopp itt vagyok, mondd csak meg, hogy ki vagyok!*

A hangszíne ugyanúgy jellemzője egy embernek, mint a már felsorolt külső és belső tulajdonságok!

A *Megismerni a kanászt* dal segítségével mutassák be a kanászt. (Tankönyv csukva legyen!)

(Amennyiben hallás után tanítjuk, akkor a következő módszertani folyamat a javasolt!)

1. bemutatás

A megfigyelési szempont a dal TARTALMÁRA vonatkozzon.

Milyen élethelyzetben születhetett a dal?

Jellemezzék a kanászt!

2. 3. bemutatás

A megfigyelési szempont a dal SZERKEZETÉRE vonatkozzon!

(Hány soros, és a sorok milyen viszonyban vannak egymással!) A tankönyvi lejegyzés ellenére 4 soros!

4. bemutatás

A megfigyelési szempont a dal KARAKTERÉRE, ELŐADÁSMÓDJÁRA vonatkozzon!

A tankönyvet nyissák ki és beszéljék meg a kanásztánc ritmus jellegzetességeit!

KÖZÖS ÉNEKLÉS!

E.f. Az előadásban a ritmust jól hangsúlyozva énekeljék!

R.k. A RITMUS, mint a zene egyik legfontosabb alkotóeleme. Ezt a természetből tanulta az ember.

Keressenek példákat a természeti ritmusokra. Pl. nappalok, éjszakák váltakozása, fák az erdőben, fűszálak a réten, virágok a mezőn. Ritmusa van a szívverésnek, a légzésnek.

Az emberek a saját környezetük alakításában is felhasználták ezt az elvet. Keressenek az osztályban példákat erre. Pl. padok elhelyezése, villanybúrák, ablakok. Nézzenek szét a lakóhelyükön pl. villanyoszlopok, házak sora stb.

Keressenek további példákat a nem zenei ritmusokra!

A művészet is felhasználja ezt a RENDEZŐELVET! A zenét a ritmusok, hangsúlyok szervezik!

Mindez a komplexitás interdiszciplináris elvén, a rendezőelveken alapul!!

Z.i.o. A tanár írja fel a táblára betűjelekkel a 333/42. olvasógyakorlatot.

l, l, d, l, r, r, r, r, l, l, d, l, r, r, d, d, d, d, r, l, l, r, r, d, r, l, l,

A tanár énekelje el (használjon mérőt!) és a tanulók szedjék ritmusba. Az ütemmutatót és az első ütemet megadhatja a tanár!

Utána ellenőrzésképpen énekeljék el a tankönyvből az olvasógyakorlatot.

BARTÓK BÉLA: MAGYAR KÉPEK 9. old.

Motiváció:

K.k. Mondjanak olyan szókapcsolatokat, amelyekben a magyar jelző szerepel!

pl. magyar népzene, magyar irodalom, magyar történelem, magyar válogatott stb.

Milyen esetekben alkalmazhatjuk a „magyar” jelzőt?

A „magyar” jelzőt mindazon tárgyakra, fogalmakra, élőlényekre és alkotásokra alkalmazhatjuk, amelyek szorosan kötődnek Magyarországhoz, a magyar nyelvhez, kultúrához, történelemhez vagy a magyar néphez.

A diákok miért nevezhetik magukat magyarnak?

Fogalmazzák meg, Bartók miért adhatta ezt a címet a művének?

– A Magyar képek c. öt tételes zenekari mű – 9. old.

Z.i.o. Adják elő a Megismerni a kanászt c. népdalt úgy, hogy a ritmusnevekkel is eléneklik!

Z.b. Hallgassák meg a Magyar képek *Ürögi kanásztánc* c. tételét és fedezzék fel benne a jellegzetes kanásztánc ritmus.

Este a székelyeknél

Kik azok a székelyek? Milyen nyelven beszélnek? Hol élnek?

BARTÓK BÉLA: MAGYAR KÉPEK

I. tétel: Este a székelyeknél

Bartók Béla 1931-ben meghangszerelte néhány korábbi zongoradarabját, amelyeket különféle sorozatokból válogatott és fűzött újabb ciklusba (sorozatba). Ebből keletkezett a *Magyar képek* című zenekari darab.

A *Magyar képek* tételei:

1. <i>Este a székelyeknél</i> (székely népdalokra emlékeztető dallamvilágban íródott)	4. <i>Kicsit ázottan</i>
2. <i>Medvetánc</i>	5. <i>Ürögi kanásztánc</i> (ez a darab a ciklus egyetlen népdalfeldolgozása)
3. <i>Melódia</i>	

Este a székelyeknél – 1. téma

Lassan, szabadon

Este a székelyeknél – 2. téma

Élénken, szabadon

- Hallgassátok meg Bartók Béla zongoradarabját a szerző saját előadásában!
Bartók Béla: *10 könnyű zongoradarab – Este a székelyeknél*
- Figyeljétek meg, hogy a zongoradarab hatása hogyan változik meg a hangszereléssel!
- Képzeld el és rajzold le a művet ponttal, vonallal és folttal!

1. téma	Klarinét	
2. téma	Fuvola	
1. téma	Oboa	
2. téma	Pikoló	
1. téma	Fafúvósok	Fafúvós hangszerek

Képzeld el és beszélj róla, hogyan zajlana nálatok otthon az este, ha nem lenne sem tévé, sem számítógép!

Hallgassák meg Bartók Béla előadásában az *Este a székelyeknél* c. zongoradarabot. Kövessék a két témát a betűkotta alapján!

Hallgassák meg a hangszerelt változatot és a dallamokat játszó hangszerek szerint kövessék a zenét!

Hogyan változik meg a zongoradarab hatása a hangszereléssel? A hangszereket hangszínük jellemzői alapján azonosítjuk, éppen úgy, mint az embereket is. (8.old)

Z.b. Zenei befogadás fejlesztése analógiás, kreatív gondolkodással! A lineáris irány mellett a vertikális irány megfigyelése!

A vizuális ábrázolás (és általában a vizuális nyelv) három legfontosabb, alapvető eleme, amelyekből minden képi megjelenítés felépül:

PONT, VONAL, (nem csak egyenes vonal), FOLT

A tanár zongorán mutassa meg, hogyan jelenhet meg ez a zenében? Ők találják ki melyik szólalt meg! Pont – staccato

Vonal – legato dallam

Folt – akkord

Hallgassák meg a művet és az 5 részt ábrázolják a vizuális alapelemekkel.

1. rész – vonal, folt

2. rész – pontok

3. rész - vonal, folt

4. rész – pontok

5. rész – vonal, folt

Utána ellenőrzés!

Beszélgék meg, hogy a SZIMFONIKUS ZENEKAR hangzása hogyan épül fel! (90.old.)

K.k. Milyen tevékenységeket jelent az este a családjuk életében? Képzélgék el és beszéljenek róla, hogyan zajlana náluk otthon az este, ha nem lenne se tv, se számítógép!

Hej, Dunáról fúj a szél 10.old.

Motiváció:

K.k. Beszélgessenek a szél előnyös és káros hatásairól!

T.k. Használják a tartalmi kapcsolatokon alapuló komplexitás elvét a Természettudomány c. tantárgy bevonásával.

https://www.tankonyvkatalogus.hu/storage/pdf/OH-TER05TB_teljes.pdf

K.k. Rajzoljanak! A cím: A szél

Az alkotásokat mutassák be és értékeljék közösen!

A tartalom megbeszélésnél a következő témákat fontos lenne érinteni.

K.k. Miért fújhat a szél hidegen a nagy folyó felől?

Mit jelent az, hogy „Szegény embert mindig ér...” A gazdagot nem éri?

Z.i.o. A 333/219 olvasógyakorlat eléneklése után keressék ki azokat a hangközöket, ahol négy, vagy öt hang távolságot találnak. Azonosítsák a kvart és a kvint hangközöket!

Állapítsák meg milyen viszonyban van egymással a Hej, Dunáról fúj a szél c. népdalunk írott első és második sora?

Kvintváltás, mint ismétlő rendezőelv.

R.k. Az ISMÉTLÉS, mint rendezőelv.

Milyen ismétléseket fedeztek fel a Hej, Dunáról fúj a szél és a Megismerni a kanász c. dalokban?

Az ismétlések fontos szerepet játszanak az életünkben. Úgy tanultunk meg járni, beszélni, olvasni és még sok mindent, amit ismétléssel gyakoroltunk be.

Gyűjtsenek további példákat a természetből! (pl. nappalok, éjszakák stb.)

Az ember által alakított környezetben számtalan példa van. pl. az óra járása, a sorházak, az iskolapadok stb.

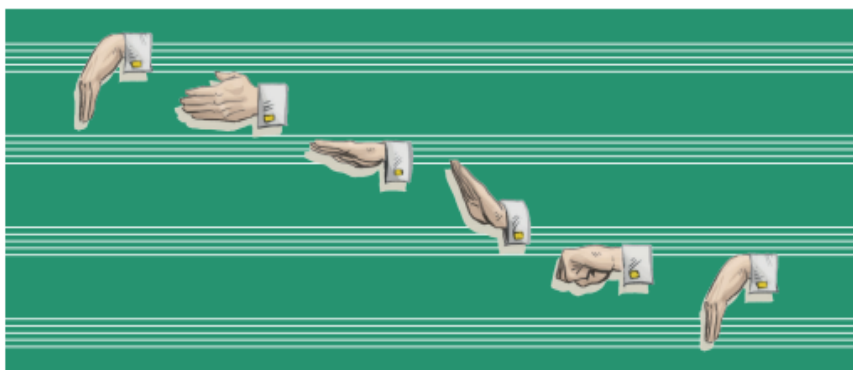
Volt-e már az életünkben olyan, hogy egy következő napon ugyanaz megismétlődött?

Z.i.o. Továbbá a 11.old. feladatai.

KVINTVÁLTÁS

A⁵ l s m r s	A⁵_v l s m r m	}	Tiszta kvint
A r d l, s, d	A_v r d l, s, l,		

Tiszta kvint (5)				
l	s	m	r	m
5	5	5	5	5
r	d	l,	s,	l,

- Énekeljétek szolmizálva és mutassátok kézzel is a fenti dallamvázatot!
- Állapítsátok meg a dallam hangkészletét!
- Két kottasorba rendezve írjátok le a dallamvázatot! A kezdőhang, a lá hang a negyedik vonalon legyen! Figyeljétek arra, hogy a két sor hangjai pontosan egymás alá kerüljenek!
- Énekeljétek el szöveggel, majd szolmizálva a *Volt nekem egy kecském* kezdetű népdalt! Figyeljétek meg, hogyan illeszkedik a dal erre a vázra!
- Énekeljétek el és fedezzétek fel a kvintváltást az alábbi dallamban!

Kodály Zoltán: 333 olvasógyakorlat (az eredeti betűs kottából átírva)

310 | l s m r d l, s, | 1. | 2. |

Árpa is van makk is van 12.old.

Motiváció:

K.k. A tanár válasszon ki, egy a diákok birtokában levő tárgyat, vagy pl. szendvicset, amivel a következő motivációs módszert tudja bemutatni:

- Milyen szendvicset hoztál magaddal az iskolába?
- (sonkás, kolbászos stb.)

Tudod-e milyen munkafolyamatok előzik meg a kolbász elkészítését és hogyan kerülhet a szendvicsedbe?

A sertést felhizlalják! Mivel?

- El kell vetni a kukoricát, gabonát. Ezt a mezőgazdasági üzemekben végzik, aztán eladják.
- Ezekkel hizlalják fel az állatokat a sertéstelepeken. Eladják!
- A húsból kolbászt készítenek a húsfeldolgozóknak. Eladják!
- Fuvarozók elszállítják a boltokba, ahol megveszik az árut. A szüleidnek fizetni kell érte. A pénzt a szüleitek keresik munkával.

Árpa is van, makk is van – ha hallás után tanítjuk.

A tartalomra vonatkozó megfigyelési szempontokhoz:

Értelmezzék a népdal kapcsolatát a természettel, a természet adományaiból élő emberrel!

Figyeljétek meg a régi paraszti életben hogyan is történt az előbbiekből felvázolt folyamat?

Ezt mind ugyanaz az egy ember végezte. Ma ez csak nagyon ritkán fordul elő.

A 2. 3. versszak kiteljesíti a dal életszerűségét! Hogy ki tudjam elégíteni a szükségleteimet, ahhoz pénz kell és azért meg kell dolgozni. Legyen arra is lehetőség, hogy sok munka mellett lazítsunk.

A parasztember megtermelte a takarmányt, felhizlalta az állatot, eladta és a pénzből szükségletei kielégítésére vásárolt. (A dal közgazdasági szemléletet tükröz!)

T.k. A dalban előforduló termékek meghatározása (természettudomány)

Árpa: A hideg mérsékelt öv ma is legfontosabb gabonaféléje. Szemtermése van.

Gabona: Kalászos növények (főleg búza, rozs, árpa, zab) egybefoglaló neve.

Makk: Tojásdad termés tölgyfán, bükkfán, amely kis csésze alakú kupakban ül.

Z.i.o. Betűskotta átírása.

Keressenek szinkópát az alábbi versben!

Weöres Sándor: Három egész napon át

Három egész napon át

Bújtam erdő vadonát,

Gomba-mezőt, szikla-tetőt bejártam.

Három egész napon át

Faragtam egy furulyát,

Vadrózsából tündérsípöt csináltam.

Érik a szőlő 14. old.

Motiváció

K.k. Hallgassák meg a következő mesét és fogalmazzák meg a tanulságát!

Mátyás király és a szőlőmunkások

Egyszer Mátyás király vendégséget csinált a főurakkal: ettek, boroztak. Hát a főurak mindenről megemlékeztek a pohárköszöntőkben, csak a munkásokról nem. Mátyás király nem szólt semmit, hanem azt mondja: – Menjünk egy kicsit, nézzük meg a szőlőmunkásokat. El is mentek. Hát nem szívesen mentek, de ha már a király megyen, akkor a főurak sem maradhattak vissza. Elmennek egy szőlőbe, ott sokan dolgoztak. Egyszer Mátyás király az egyik munkás kezéből kiveszi a kapát, és kapálni kezd. Azt mondja az uraknak: – No, urak, aki a bort szereti, hát ezt most csinálja utánam! Hát kénytelen-kelletlen mindenki kapát vesz a kezébe, félreállítják a kapásokat, a parasztokat és kapálnak. De Mátyás király a hegyről lefelé kapáltatta őket, úgyhogy sokkal rosszabb volt, mert lejtőre nehezebb a kapálás. Hát kezdtek kidőlni az urak a munkából. Egyszer az egyik, amelyik bátrabb volt, nekiszólt: – Uram király, mit művelsz velünk? – azt mondja. – Mind meghalunk itt ebben a munkában. Minket az Isten arra teremtett, hogy a háborúban vitézkedjünk, de ezt nem tudjuk csinálni. Erre azt mondja Mátyás király: – Látjátok, a bort mikor isszátok, akkor sose emlékeztek meg arról a szegény munkásról, aki nektek ezt a bort előkészíti. Ezután jusson eszetekbe mindig, amikor bor van a kezetekben, hogy először éltessétek azt, aki

ezt megmunkálta a ti részetekre, hogy használjátok. Így szedte ráncba Mátyás király a főurakat, hogy tudják megbecsülni a szegény munkásnépet.

Tanulság: a munka becsülete

Az emberek számára miért volt fontos régebben és ma is a szőlőnövény termése?

T.k. A szőlő egyik legrégebben termesztett kultúrnövény. A szőlőművelés a mindennapi életben és a gazdaságban egyaránt fontos szerepet játszott hazánkban. A szőlő és a bor szervesen épült bele a néptáplálkozás rendszerébe is, kisebb mértékben gyümölcsként, nagyobb mértékben italként. Alacsony alkohol tartalmú változatai a ritka kincsek számító jó ivóvizet helyettesítették a hétköznapokban, a jó bor pedig az ünnepi alkalmak nélkülözhetetlen kelléke volt. A szólásokban, közmondásokban, dalokban és szokásokban gazdag folklóranyag tárul elénk, ami a népi kultúránkban betöltött szerepének fontosságát mutatja.

„A jó borban öröm, barátság és dal van”.

Természettudomány (https://www.tankonyvkatalogus.hu/storage/pdf/OH-TER05TB_teljes.pdf 14. old.) tankönyvből

Tudnak-e családi, rokoni, ismerősi példákat mondani a szőlőtermesztésre, gazdálkodásra?

[Érik a szőlő - Dalok Online](#)

1. bemutatás (1.2 versszak!) TARTALOM

Milyen termelési tapasztalat fogalmazódik meg az első versszakban?

Honnan tudták, hogy megérett a szőlő? - a levele fárad, bodorodik, göndörödik. Hajlik a vessző a fürtöktől.

2. vers

Milyen kapcsolatot találnak a népmese és 2. vers között?

2. bemutatás (3.4.5. vers)

Milyen élethelyzetet mutat be a három versszak?

3. bemutatás (1. verssel) SZERKEZET

Hallasz-e ISMÉTLÉST a dalban? Hogyan?

4. bemutatás

Milyen a karaktere a dalnak? KARAKTER

Közös éneklés a könyvből!

Z.i.o. A 333/314 olv. gyakorlathoz írjanak kvintválaszt és énekeljék el!

Kicsi vagyok, nagy az eszem – 15. old.

Motiváció:

K.k. Idézzétek fel a legjobb emlékeiteket az iskoláskor előtti időszakról?

(Ez a dal kerettantervi követelmény, tehát kötelező volt megjelennie a tankönyvben. A 2. versben előforduló kritikával illehető szövegrész, aminek még akkor is, ha a köznyelvben nyilván nem komolyan vehető használata is van, kényes helyzetet teremthet.)

A revideált kiadásban a 2. versszakra alábbi a szövegjavaslat!

Én Istenem, add megérnem
Kit szeretek, avval élnem;
Ha azt meg nem adod érnem
Én Istenem, végy el engem

E.f. Énekeljék el a dalt nagyon öntudatosan!

Z.k és **Z.i.o.** A 333/140 olvasógyakorlat kreatív, zenei alkotói feladat. Miután jól elénekelték a dallamot, tetszés szerint cseréljék ki a ritmusokat nyújtott vagy éles ritmusra! (A tanár mutathat egy példát!)

Ezt megtehetik írásban is!

Ennek e folyamata lehet. hogy az osztály éneklí az eredeti kottát. Egy diák a saját ritmikai változatát, aztán az osztály megint az eredetit és így tovább!

Erdő, erdő, de magos a teteje – 16.old.

Motiváció

K.k. Találós kérdések

Mi az?

Fák és bokrok katonásan
egymás mellett sorakoznak,
kismadarak csicseregnek,
mókusfiak szórakoznak.

Árnyas ösvényeit nagyon sokan kedvelik,
A mesékben néha kereknek is nevezik! Mi az?

T.k. Földünk legfejlettebb életközössége az erdő, amely magában foglalja a talajban élő mikroorganizmusokat, a földszínen élő mohákat, gombákat, lágy és fásszárú növényeket, továbbá a benne élő rovar, madárvilágot és vadállományt. A legnagyobb szén-dioxid fogyasztó és oxigén termelő, emellett pedig fát, élelmiszert és egyéb termékeket biztosít. (Természettudomány)

Tudta ezt a parasztember is, ezért gyakran jelenik meg az erdő a népdalokban.

Erdő, erdő, de magos a teteje

Milyen élethelyzetben, lelkiállapotban születhetett a dal?

A dal a magányt, a reménytelen szerelmet fogalmazza meg. Az őszi erdő képe (lehullott levél) a szerelmi bánatot és a vígasztalanságot vetíti előre.

Bemegyek az erdőbe! A népdal szerint a tekintetemet merre fordítom?

Én lent vagyok, de fölfelé tekintek.

Milyen évszakban vagyunk?

Az erdő szimbolikája szorosan összefonódik az emberi érzelmekkel.

Milyen lelki állapotot szimbolizálhat a levelek lehullása?

– elmúlás, elveszíteni valamit, változás-megújulás lehetősége, szomorúság.

2. vers

Búza közé szállt a dalos pacsirta,
Mert odafönt a szemeit kisírta.
Búzavirág, búzakarász árnyába
Rágondolt a régi első párjára.

Itt is megjelenik a fönt és a lent. Ezek mit szimbolizálnak?

Javasolt feladat az új dal utószolmizálása és a hangok elhelyezése a táblázatban!
Figyelem a feketével jelzett rubrikák a félhangokat jelentik, tehát azokat ki kell hagyni!

A váltakozó ütem hangoztatása a dal éneklésekor. Az ütemek hangsúlyát tapsolva érzékeltessék.

Alkalmazni lehet 4 fázisú és 2 fázisú mozgást.

Z.i.o A vers ritmizálása és a 333/120. olvasógyakorlat is ezt erősíti.

A kapuba' a szekér – 17. old.

Motiváció

A tanár vagy az osztály énekelje el a *Kocsi szekér* c. dalt. (4. oszt.)

K.k. Figyeljék meg milyen élethelyzetben születhetett a dal!

Kocsi szekér, kocsi szán, még a télén, libilibi, limlom, lomzati bombom, leszék lány.

Kocsi szekér, kocsi szán,
még a télén, libilibi,
limlom,
lomzati bombom, leszék lány.

Jövő télén, ha élek,
Férjhez megyek, libilibi,
limlom,
lomzati bombom, ha vesznek.

Ha nem vesznek,
maradok,
Otthon is el-, libilibi,
limlom,
lomzati bombom,
lakhatok.

A házasságra vágyó lány éneke. A házasságkötés megünneplése a lakodalom.

Értelmezzék a következő szavakat: lakodalom, násznép, örömapa, örömanya, vőfély, hozomány.

K.k. A *kapuba a szekér* c. dal hogyan kapcsolódik az előző népdalhoz.

A dal néhány sora magyarázatra szorul!

A leány a hagyományoknak megfelelően a „nem megyek férjhez soha” kijelentéssel a szerénységét, a lányos zavarát fejezi ki, nem pedig valós szándékát.

(„Párnahaja szövetlen, / Derékalja töltetlen”) arra utal, hogy a leány még nem készült fel teljesen az önálló háztartásra, vagy humorosan azt jelzi, hogy még „kicsi” a házassághoz. Ezzel a válasszal időt kér, vagy a legény türelmét teszi próbára.

K.k. és Z.i.o. A rejtvény megfejtése az analógiás gondolkodást fejleszti.

Póda Péter, Póda Pál – 18.old.

Motiváció:

K.k. Weöres Sándor: *Pletykázó asszonyok* című versére melyik jelzők illenek a legjobban? Miért?

vicces, tréfás, gúnyos, csipkelődő, rosszindulatú, csúfolódó

Juli néni, Kati néni

– Letye – petye – lepetye! –

Üldögélnek a sarokban,

Jár a nyelvük, mint a rokka

– Letye – petye – lepetye! –

Bárki inge, rokolyája

– Letye – petye – lepetye! –

Lyukat vágnak közepébe,

Kitűzik a ház elébe

– Letye – petye – lepetye!

E.f. Mondják el a verset gúnyos, csúfolódó hangvétellel!

Z.b. Hallgassák meg Johann Strauss: *Tritsch – tratsch polkáját*

Keressék meg, hogy a zenemű melyik részleteire mondhatják rá ritmikusan a letye-petye-lepetyét!

https://www.youtube.com/watch?v=yw1IEWZQ7ZA&list=RDyw1IEWZQ7ZA&start_radio=1

Kibeszélni másokat? Ha problémánk van valakivel? A hátuk mögötti pletykálkodás bizalmatlanságot szül.

Érdemes átgondolni, mielőtt véleményt mondunk másokról, különösen, ha az piszkálódás céljából történik.

K.k. Milyen jelzőkkel illetnék a **Póda Péter, Póda Pál** c. dalt.

Az idős emberekkel lehet tréfálkozni, de kigúnyolni őket nem szép dolog!

E.f. Énekeljék el a dalt tréfás hangvétellel!

A tréfálkozás, az enyhe gúnyolódás az emberi természet velejárója. Az utóbbit inkább kerüljük el!

A gúnyolódásban csak annyit engedjenek meg maguknak, amit saját magukkal is megtennének!

Dalisméltás:

A te fejed akkora (3. oszt)

Komáromi kisleány – 20. old.

Motiváció

Találós kérdés: Találd ki mi az?

Megyen, megyen,
meg sem áll,
hanyatt fekszik, fel sem áll.

Szalad lába nélkül,
mindent elnyel torok nélkül,
ágya van, de nem alszik. (folyó)

T.k. A Duna Európa második leghosszabb (kb. 2850-2860 km) és legbővizűbb folyója, amely a Fekete-erdőben ered és a Fekete-tengerbe torkollik. A világ „legnemzetközibb” folyójaként 10 országon halad át és négy fővárost (Bécs, Pozsony, Budapest, Belgrád) érint. (Földrajz)

Komáromi kisleány

1. bemutatás TARTALOM

A folyó melyik szakaszát idézi meg a népdal?

T.k. Komárom a Kisalföld csücskén, a Duna és a Vág folyók összefolyásánál, a jobb parton fekszik. Itt ér véget Európa legnagyobb hordalékkúpja, a Csallóköz. Híd vezet át a szlovákiai Komárnoba, amit Monostori hídnak neveznek.

2. bemutatás

Próbáljanak meg választ találni arra, hogy miért a kislány viszi át a fiút a folyón?

Ez nem férfinak való tevékenység? Erős sodrású a folyó, meg széles is.

A Duna mérete, mélysége, szélessége a feladat nagyságát jelzi. Ennek szimbolikus értelmezése lehet, ha a lány is megtesz mindent a szerelemért, akkor beteljesülhet.

3. bemutatás SZERKEZET

Milyen viszonyban vannak a sorok egymással?

4. bemutatás KARAKTER

E.f. Milyen a dal előadásának a karaktere? -ugrós táncdallam

Lásd a 21.old. A Dunántúli Ugrós Táncot.

A tankönyv további feladatai a kreativitás készségét fejlesztik.

Z.a. Az ellenritmus hangoztatása előkészíti a dallamalkotást (78-79.old.), vagyis a produktív kreativitást.

K.k. A szövegalkotás pedig a kifejező kreativitást fejleszti.

Z.i.o. A betűs kotta átírása ötvonalas rendszerbe pedig a zenei-írás olvasást fejleszti.

Erdő, Erdő, Erdő – 22. old.

Motiváció

K.k. Gyűjtsék össze az erdő hangjait!

Alakítsanak „zenekart” kórust”! (lásd. 23. old.)

1. tanári bemutatás

Milyen élethelyzetben születhetett a dal?

A folklórban pl. a mesékben a kerek erdő a civilizáción túli, egyfajta varázslatos zárt világot jelenít meg. Ebben a kissé titokzatos világban a szerelem titkaira keres választ. A cukor a madárnak a szerelmi vallomás vágyát jelzi, a fájó szív a közvetlen érzelmi kifejezés.

A szép búzamező közepén nyíló rózsza a szerelem szépségét, de a tüske a sebezhetőségét is jelképezi. A „nem állja a madár lába” a rózsán a szerelem beteljesülésének akadályait, a „katonahíredet hallom” pedig a katonahírtől való félelmet jeleníti meg

Szerelmi lírai dal, amely metaforák (madár, rózsza, búzamező) segítségével fejezi ki a vágyakozást, a szerelmi fájdalmat előadva.

2. tanári bemutatás

Figyeljék meg a sorok egymáshoz való viszonyát.

3. tanári bemutatás

E.f. Karakter – tempo giusto, csárdás.

4. Közös éneklés

A tekerőlant előadásában hallgassák meg a dalt és beszéljék meg a hangszer jellemzőit.

https://www.youtube.com/watch?v=4JV0bLB5uVU&list=RD4JV0bLB5uVU&start_radio=1

A 22. old. első és második feladata a kifejező kreativitás **K.k.** tárgykörébe tartozik.

A második feladat analógiás gondolkodást fejleszt!

A hétfokú olvasógyakorlat ABA szerkezete és a népdal AABA szerkezete is használható az analógiás gondolkodás fejlesztésére. Pl. az osztály tagjaiból válasszanak (lány, lány, fiú, lány)

Aki dudás akar lenni – 25. old.

Motiváció:

K.k. Mit kell tenni ahhoz annak, aki olimpiai bajnok szeretne lenni?

Mit kellene tenned azért, hogy valamiben a legjobb legyél az osztályban?

Az egyik fő különbség azok között, akik sikert érnek el, és akik nem: a kitartás. Az, hogy komolyan veszik, amit csinálnak – a befektetett munka, még ha nehézségekkel jár is egyértelműen meghozza a sikert. Erre van egy régi magyar mondás: „*Aki dudás akar lenni pokolra kell annak menni*”.

Bizony mindenki fújni akarja azt a bizonyos dudát. Arra viszont már kevesen vállalkoznak, hogy a „poklok poklára” ereszkedjenek érte.

Hallgassák meg a duda hangját!! Beszéljék a jellemzőit!

A duda hangja minden hangszer közül kitűnik, de megszólaltatni nagyon nehéz, mert egyszerre három dolgot kell csinálni: felfújni a tömlőt, onnan adagolni a levegőt és billegtetni a nótát. Ez az egyetlen fúvóshangszer, mely több szólamban is meg tud szólalni. Ezzel is kitűnik a többi közül, mint az igazán sikeresek!

A tanár énekelje el a 25. oldalon a *Duda, duda, szőrös duda* c. népdalt.

(A dal megéneklei a hangszer legfontosabb jellemzőit!)

Kérdések:

Miért mondja vers azt, hogy fújd fel, miért nem fújd meg?

Miért billegtetni a nótát a dudás?

Miért szőrös a duda?

Az *Aki dudás akar lenni* c. dal a fent idézett régi mondást éneklei meg!

Aki dudás akar lenni

Z.i.o. – Taníthatjuk hangjegyről!

$\text{♩} = 120$ Darnózseli (Moson megye), Volly István

d'

A - ki du - dás a - kar len - ni, Po - kol - ra kell an - nak men - ni.

Ott kell az - tat meg - ta - nul - ni, Ho - gyan kell a du - dát fúj - ni.

- Gondolkozzatok el azon, hogy miért kell pokolra menni annak, aki dudás akar lenni!
- Hallgassátok meg Leopold Mozart művét, és figyeljétek meg, melyik népi hangszer szólal meg a duda mellett!
- Leopold Mozart: *D-dúr Divertimento Bauernhochzeit I. II.*

Magyar népi duda

Csoóri Sándor: *Dudás*

Ez a duda, dádé,
jobb, mint az apádé,

Kutya nyüszít benne,
nem csatakos kecske.
Duda, duda, duda, szőrös,
hátam libabőrös,

Kedvem lenne táncolni,
a homlokom ráncolni.

Más népeknél is népszerű hangszer a duda – skót dudás

- A verset többféleképpen lehet ritmizálni. Próbáljátok meg ti is! Másoljátok le a verset a fűzetbe, a ritmusokat írjátok a sorok fölé!
- Készítsetek a duda hangját utánozó hangszert! Vegyetek egy papírhengert, és a végére egy befőttesgumi segítségével erősítsetek zsírpapírt! Vágjatok egy lyukat az oldalába a zsírpapírhoz közelebb, és énekeljétek bele erős hangon!

J

Módszertani folyamat: A dalban előforduló hangközlépések előkészítése hangoszlopról!

dó'
ti
lá
szó
fá
mi
re
dó

Először énekeljük el a hangsort alulról fölfelé. (*Behangolás*) Aztán visszafelé a szekundnál nagyobb hangköz lépéseket gyakoroljuk be pl. a következő átmenő hangos lépésekkel: d' t l s l t d' l s **d' s/ d' s f m s m/ s m f m r f r/ f r d r m f d/ f d m s m f r d**

1. A hangjegy utáni daltanítás „hármasszabálya” előjegyzés- dó helykezdőhang. A kezdőhang itt adott.
2. Összegyűjtjük a hangkészletet és a már begyakorolt hangköz lépéseket a kottában azonosítjuk.
3. Lassú szolmizálás (tanári segítség?)
4. Mikor már tanári segítség nélkül tudják énekelni, akkor jöhet a „szöveglevonás”, vagyis pl. du-du hangzóval éneklük a dallamot.
5. Szöveggel éneklük!
6. Tanári bemutatás megfelelő karakterrel és utána közös éneklés.

E.f. Az ütemek első hangjaira jó hangsúlyokat énekeljenek!

Itt szeretnénk megemlíteni, hogy az olvasógyakorlatok esetében is ajánlott az ismertetett módszert alkalmazni. (Mielőtt olvassuk hangoljuk be a hangkészletet!!)

Z.b. Zenehallgatás: Leopold Mozart D-dúr Divertimento – Parasztlakodalom.

Melyik népi hangszer szólal meg a duda mellett? (Tekerőlant) Miért parasztlakodalom a címe?

Z.a. Csoóri Sándor: Dudás c. versének ritmizálása

Többféle módszer is létezik.

Pl. a tanár előre tapsolja a ti ti ti ti TÁ TÁ:// és a diákok rámondják a verset, aztán megfejtik a ritmusát!

Az utolsó két sort már a diákok alkossák meg! ti ti ti ti ti ti TÁ://

K.k. A csodatévő dudás (felvidéki népmese) 27.old. (irodalom)

Mi a mese tanulsága?

A zene hatása!

Ebben az esetben egy hangszer hangja csodákat tett az emberekkel! „Tekerje meg a duda nyakát” – olyan fájdalmas hangot adott a hangszer, hogy bugyogott a víz az utakból. (Lásd Vejnemöjnen példáját is)

Dudaszó hallatszik c. népdal miben rímel a mesére?

„Juhászlegény fújja, szíve fájdalmában”

„Olyan keservesen szól

a kertek aljában

Még a madár sem repül

szíve fájdalmában.”

K.k. Duda hangját utánzó hangszer készítése!

Úgy teccik, hogy jó helyen vagyunk itt – 28.old.

Motiváció

K.k. Meséljék el, hogy otthonukon kívül voltak-e olyan helyeken, ahol szívesen maradtak volna még!

A dal megtanítása!!

A tanár énekelje el a 3. osztályban tanult változatát a dalnak és hasonlítsák össze.

R.k. VARIÁCIÓ-rendezőelv

Lásd. 24.old. Példák a természetből, az ember által alakított környezetből és a művészetből.

Az olvasógyakorlatban keressék meg a variációt! Tegzes 162

Z.i.o. Írják le ötvonalas rendszerbe!

Jaj, de beteg vagyok – 29. old.

Motiváció:

T.k. „Mert félt a szúnyogtól, félt a szúrós nádtól,

Jobban a nádasnak törtető vadától,

Félt az üldözőknek távoli zajától,

De legislegjobban Toldi nagy bajától.” (Arany János Toldi - Negyedik ének)

Olyan valakiről szól, aki menekülni kényszerül. Figyeljék meg a félelem fokozódását!

(Toldi Miklós bátyja kapzsisága miatt menekülni kényszerül! (Csak említés szintjén, mert 6.osztályban tanulják!))

R.k. A Jaj, de beteg vagyok c. dalban figyeljék meg a fokozást!

Lelki betegségről van szó! A „meghalok” képletesen értelmezhető, („ebbe mindjárt belehalok” – fokozott intenzív érzelmi állapotban szoktuk mondani, lásd Kicsi vagyok...), de az átok az, ami leginkább bántó!

A dallamban is fokozást hallhatunk A A5 A5v aztán A megnyugvás.

A természetből keressenek példákat a FOKOZÁS-ra, mint rendezőelvre!

T.k. Pl. A napi hőmérséklet általában délutánig növekszik! Az évszakok egymásutániságában, tél, tavasz, nyár is felfedezhető ez. A virágok nyílása, növekedése. Az emberi élet szakaszai a csecsemőkortól az öregségig.

Az ember a saját környezete alakításában is felhasználja ezt a rendezőelvet pl. egyre magasabb lakóépületeket épít. Melyik a világ legmagasabb épülete? Autók!

Keressenek még példákat!

A dalban VARIÁCIÓ is van. Lásd a 24. oldalt!

E.f. A 29. old. található olvasógyakorlatot adják elő úgy, hogy fokozzák a hangerőt és a tempót!

Esik az eső, ázik a heveder – 30. old.

Motiváció

K.k. Rakják történelmi sorrendbe a 30.oldalon található képeket! Indokolják meg a választásukat!

Melyik képhez tudnák társítani az Esik, az eső, ázik a heveder c. dalt és miért? (történelem)

ABBA – analógiás gondolkodásra lehet használni!

Z.a. A ritmusgyakorlat hangszerelése egy katonai induló szerint. Mérő ütést is használjanak, ami adja az egyenletes lüktetést.

Sej, Nagyabonyban – 31. old.

Motiváció

T.k. Egy falut és egy várost mutatunk a térképen! (földrajz)

Nagyabony a mai Szlovákia területén a Csallóközben a Dunaszerdahelyi járásban található.

Majland mai neve Milánó, Olaszország második legnagyobb városa Észak-Olaszországban.

Ebben a városban található a világ egyik leghíresebb operaháza a Teatro alla Scala.

Elég távol vannak egymástól!

Sej, Nagyabonyban

Figyeljék meg, hogy a dal főszereplője milyen viszonyban van ezzel a két hellyel?

K.k. Beszéljenek arról, hogy a nagyváros látványánál miért fontosabb a dal főszereplőjének a faluja.

A két hely földrajzi mérete, távolsága a honvágy mértékét adja.

Tanulság: az érzelmi kötődés mindennél erősebb.

Z.b. A dal megtanulása után hallgassák meg Kodály Zoltán: Hány János c. daljátékából a Sej, Nagyabonyban c. részletet. Figyeljék meg a trombiták szerepét! Milyen funkciót tölthettek be a harcok idején?

<https://www.youtube.com/watch?v=PLI1xzLdU3A>

Z.i.o. Katonai kürtjelek!

Z.a. Dallamalkotás – kürtjelek 31. old.

Csínom Palkó, Csínom Jankó – 32. old.

Motiváció

Hallottak-e olyan híres személyiségekről, akikről elneveztek utcákat, tereket, emlékműveket állítottak.

Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Bartók Béla stb.

Képüket ráteszik a bankjegyekre is. (A Rákóczi-túrós nem a hadvezérről kapta a nevét, hanem a cukrászmestert hívták Rákóczi Jánosnak.)

Rákóczi a magyar történelemben a szabadság és a nemzeti összefogás egyik legfontosabb jelképe.

T.k. Petőfi Sándor: Rákóczi c. verse 32 old. (irodalom)

Értelmezzék a vers utolsó két sorát!

„Oh. Rákóczi, kinek emlékére

Lángolunk és sírva fakadunk!”

Mányoki Ádám festménye! (1712) a Szépművészeti Múzeumban található!
(képzőművészet)

Találnak-e kapcsolatot a vers második sora és a festmény között?

Mintha a Petőfi versben megfogalmazott „sötét éjben fényes csillagunk” jelenne meg a festményen, hiszen a sötét környezetből Rákóczi arcára erős fénysugár vetül.

Bensőséges hangulatú a kép, melyen a hadvezér hagyományos nemesi viseletben jelenik meg.

Rákóczi szerepe a magyar történelemben, csak rövid előkészítése lehet a 6.oszt. történelmi anyagnak. (A kuruc kort 6. osztályban tanulják!) Miután Rákóczi nevével a jelen korokban is találkozunk, legalább az informális tudás átadása is fontos.

Kitrákotty mese – 33. old.

Motiváció

K.k. Mint, ahogy már megbeszéltük, az emberekre a hangjuk is ugyanúgy jellemző, mint más ismertetőjegyük! Fel lehet ismerni állatokat csak a hangjuk után?

Gyűjtsétek össze a következő állatok hangjait:

Csirke, lúd, disznó, kecske, csikó stb.

A következő dal erre ad példát.

Kitrákotty mese

E.f. Adják elő a dalt úgy is, hogy a hangutánzó szavakat választott hangszerrel vagy megfelelő hangutánzással helyettesítik.

Z.b. Hallgassák meg a Kodály: Székelyfonó adott részletét. Figyeljék meg, hogy a szerző milyen hangszerelési ötleteket alkalmaz.

Sorrendben 5 állat jelenik meg a műben: tyúk, csirke, pulyka, bárány, disznó.

Ezeket más sorrendben írjuk fel a táblára!

Megfigyelési feladatok:

– A bevezető ütemek kicsit „kaotikus” zenéje mit ábrázolhat?

(Olyan, mintha minden állat mondaná a magáét.)

Utána jön néhány sétáló ütem – Én elmentem a vásárba.....

A tyúkom mondja kitrákotty előtt megszólaló oboa dallam azt mondja: „kot-kot-kot-kot-kotkodács”

A versszakok előtt a zene előlegezi megvásárolt állatok hangját.

- A zene karakteréből, hangszereleésből találják ki, hogy melyik állat következhet? (A táblán látják az állatokat, válasszanak!) pl. a piccolo a csirkét jelzi. Tovább a következő a pulykát, aztán a bárányt és a disznót.)

A zenei képzelet fejlesztésére szolgál a feladat.

<https://www.youtube.com/watch?v=O8n4PxH0uAg>

Száraz tónak nedves partján – 34. old.

Motiváció

Milyen nyelven mondom a következő mondókákat?

Andan-dénusz,
Szóraka-dénusz,
Diki-daka-bumsztradassza
Diki-daka bumm!

Án-tán, tynom

Száreke bynom

Száreke, tike -toka,

Ele, bele, büff! (35. old.)

Ezt hívják halandzsa nyelnek, ahogy kisgyermek korukban ők is beszéltek!

Mellébeszélés, képtelen, lehetetlen dolgok említése, mesterséges, értelmetlen szó- és szövegalkotás.

A költők is használták ezt a nyelvet, amit nonszensznek hívnak.

T.k. Weöres Sándor: Szajkó 34. old. (irodalom)

Z.b. Zenehallgatás: Ligeti György – Sípbal dobbal, nádihegedűvel

VII. Szajkó

https://music.youtube.com/watch?v=HXIh8A0Da_o

Milyen zenei eszközöket használ a szerző?

Nagyon gyorsan mondatja az előadóval és a hanglejtése olyan, mint mikor a kisgyerek halandzsázik!

Az ütőhangszeres kíséret olyan hatást kelt, mint mikor kisgyermek csak úgy ütögeti a hangszert.

Száraz tónak nedves partján – 34. old.

Megfigyelési szempont: Gyűjtsék össze a dalban található ellentéteket és lehetetlen dolgokat!

R.k. Ellentétre épül a nonszensz! Az ELLENTÉT, mint komplex rendezőelv.

A természetben pl. nappalok-éjszakák, nyár-tél, zebrák színe stb.

Az ember a saját környezetében is használja, pl. a fehér-fekete ellentétét. Erre példa az úton a zebra felfestése, a sakktábla stb.

A zenében a forte-piano, gyors-lassú.

Idézzék fel a 49.oldalon található Lódítások c. francia gyermekdal szövegét!

Egy kis kerttet keríték – 35.old.

Motiváció

Milyen halandzsa elemeket találtak a dalban?

A dalban előforduló szavak jelentését megtalálják a szómagyarázatok között.

K.k. Játék: Egy diák olvassa a magyarázatot és az osztály az alapján próbálja meg kitalálni nevét.

(A *pipaszár* a dohányzópipa feje és a szopóka (csutora) közötti, jellemzően hosszúkás, csöves rész, amelyen keresztül a füst áramlik. Anyaga gyakran eltér a pipafejétől, készülhet fából, nádból, ebonitból vagy akrilból. Átvitt értelemben vékony, hosszúkás tárgyra vagy végtagra is használják (pl. pipaszár láb)

Z.i.o. Gyűjtsék össze és énekeljék el a hangkészletet. Melyik hang hiányzik a hangsorból?

Énekeljék el kiegészítve is, majd úgy is, hogy a ti hangot csak belső hallással érzékelik.

Felelgetőst úgy énekeljék, hogy a piros legyen a szó és a fekete a mi!

Az ürögi faluvégen – 36. old.

Motiváció

K.k. Milyen eseményre utalhatnak a következő kifejezések?

– dínom-dánom, vigadozás, eszem-iszom, összejövetel, dorbézolás

Ez lehet multság, buli stb. Mi a jellemzője egy multságnak?

Az ürögi faluvégen – daltanítás

Milyen élethelyzetben születhetett a dal?

Kétféle hangulat jelenik meg a dalban! Melyek ezek?

E.f. Miután megtanulták a dalt, az adott helyeken adják elő a megfelelő hangulatban!

Pl. „Ott mulatok kedvemre, babám sír keservesen.”

A paraszti multságokban a jó hangulatot fokozták a zene és tánc közben felhangzó csujogatók!

Olvassák emelt hangon a csujogatókat!

Z.b. Zenehallgatás:

Bartók Béla: Román népi táncok VII. tétel

Csujogassák a csujogatók első versszakát a zene ritmusára.

https://www.youtube.com/watch?v=jlQll59wiAA&list=RDjlQll59wiAA&start_radio=1

A karádi faluvégen – 37. old.

Motiváció

Z.b. Hallgassák meg a következő zenét és mondják el milyen címet adnának neki?

A verset mondja el a tanár és utána hallgassák!

Bartók Béla: Legénycsúfoló c. műve

https://www.youtube.com/watch?v=Ia70gHbJD1o&list=RD1a70gHbJD1o&start_radio=1

Emlékeztessük a tanítványainkat az ELLENTÉT-re, mint rendezőelvre!

Daltanítás: *A karádi faluvégen*

Megfigyelési szempont:

K.k. Milyen kapcsolatot találnak a dal és a Bartók mű között?

Énekeljék el a dalt ritmusnevekkel is.

Gyűjtsenek névcsúfolókat!

Béla, vigyen el a héja!

Gyuri, pusziljon meg Juli.

Emese: nem jól áll a szeme se!

Eszter, aki mindent restell.

Benedek: Benedek, szalonnáért pityereg, szép lányokért kesereg.

A csúfolódás a közösségi viselkedésnek nem a legszebb része. Empatikusan gondoljanak arra, hogy őket is érheti ilyen inzultus. Ahogy nekik sem esik jól, úgy a másoknak sem! Legjobb ezt elkerülni!

„Ha csúfolsz csak tréfa legyen és úgy csináld, hogy ne bánts meg a másikat!”

Z.i.o. A tizenhatod ritmus és annak gyakorlása!

Az alábbi szerint írjuk fel a táblára a verset és jelezzük a 2/4 ütemhatárokat.

Mindez és a mérőütés segíteni fog a ritmizálásban!

Weöres Sándor: Varázsének (részlet) – ritmizálás! (irodalom)

2/4 Csiribiri csiribiri / zabszalma / négy csillag közt/ alszom ma/

Csiribiri csiribiri

bojtorján –
lélek lép a
lajtorján.

Csiribiri csiribiri

szellő-lány
szikrát lobbant,
lángot hány.

A ritmuskiegészítést tetszés szerint először írásban tegyék meg, aztán hangoztatva, vagy fordítva.

Hidló végén, padló végén – 38. old.

Motiváció:

K.k. Gyűjtsék össze azokat az alkalmakat, mikor az emberek táncolni szoktak? Gyűjtsék össze a táncdalok jellemzőit!

Pl. Tempo, ritmika, hangsúlyok

Táncok fajtái:

Páros táncok, egyéni táncok, csoportos táncok (körtánc)

A Hidló végén, padló végén c. dal melyik tánc típusba tartozhat a szöveg alapján.

Hidló: Hidforma padló istállóban

Padló – deszkázott búrkolat.

Karikás tánc – körtánc

Dolmány egy hagyományos, szűk szabású, térdig vagy combközépig érő, felálló gallérú, posztóból készült férfi felsőruha, amely a 18-19. századi magyar viselet (különösen a huszárok) jellegzetes darabja volt. Gyakran zsinóros díszítéssel látták el, és ingen vagy mellényen hordták.

A rokolya egy régi magyar szó, amely a magyar népviseletben leginkább finom vászonból, posztóból készült, fehér vagy színes, derékra erősített hosszú szoknyát vagy alszoknyát jelent.

Z.i.o. Az oldal feladatai a zenei írás-olvasás készségét fejlesztik!

A bundának nincs gallérja – 39. old.

Motiváció

Az alábbi mesében figyeljék meg, hogy a bunda milyen szerepet játszik az állatok életében!

Fésüs Éva: Bundavásár

Valamikor nagyon régen, amikor még híre sem volt nyusziprémnnek vagy medvebundának, az állatok csupaszon áztak-fáztak a kerek erdő közepén. Az őzike sírva fakadt, hogy mi lesz, ha odaér a tél csikorgó hidege. Megtudta a dolgot egy mesebeli kis szűcs.

Nosza, nagyot gondolt! Ládáját felnyitotta: volt abban fényes szörme, tündérekabátok puha bolyha. Majd ő varr az állatoknak bundát! Tüstént munkához látott. Ollója éjjel nappal csattogott, kezében ficánkolt a tű, látástól vakulásig. Amikor elkészült, szekérra rakta a temérdek bundát, és kihajtatott a kerek erdőre.

Tolakodtak, furakodtak, könyököltek, veszekedtek, igyekeztek az állatok, csak hogy mindnek jusson bunda. Az őz gombát hozott érte, s kapott egy szép, pettyezetett, barna prémet. Bokázott is, olyan szép lett!

Bundát vett a róka, a nyuszi, vidra, pocok, ürge, menyét meg a borz. A zsigori, mérges hörcsög jó sokáig válogatott, s nem akarta kifizetni tömött pofazacskójából a maréknyi búzamatot.

Annál jobban ugrabugrált örömeiben a kis mókus, amikor belebújhatott rozsdabarna kabátjába:

– Nem is ázom, nem is fázom, olyan meleg a kabátom!

Felöltözött a farkas, a vaddisznó, a nyúl. A mesebeli kis szűcs boldogan látta, hogy pompásan sikerült a vásár. Már éppen hazafelé készülődött, amikor váratlanul megszólította egy félénk hangocska.

– Mesebeli kis szűcs, én is nagyon fázom. Nem volna még egy bundácskád?

Nézi a kis szűcs, hogy ki az?... Hát, egy szegény sündisznó didergett a fűben. A nagy tolongásban az erősebbek minduntalan hátralököttek, és neki nem jutott bunda.

– Mondom, hogy semmim sincsen – mondta a kis szűcs!

– Hacsak???... – kérdezte reménykedve a sün, és apró szeme úgy csillogott, hogy a kis szűcs igazán megsajnálta –, hacsak ezt az ócska tűpárnát nem veszed a hátadra – mondta.

Mit volt mit tennie a szegény kicsi sünnnek, annyira fázott, hogy a ronggyal bélelt tűpárnát azonmód magára vette. Beborította hátát, fejét.

Hát bizony, ezzel nem nagyon dicsekedhetett!

Legelőször a nyúl vette észre. És kacagva hátracsapta a fülét.

– Oda nézzetek, hogy néz ki a sün!

– Ó, te ostoba! Hogyan választhattál ilyen csúfságos bundát? – kényeskedett az őz.

– Hiszen ez szúr!

– Mondhatom, jól megjártad! – kiáltotta hetykén a mókus, és mindjárt csúfolni kezdett:

– Tüskés disznó! Tüskés disznó! Szegény kis sün, akármerre fordult, mindenütt csúfolódó, fintorgó

pofácskákat látott. De akkor ijedt meg csak igazán, amikor még a róka is eléje toppant, és szemtelenül kötekedni kezdett vele:

– Micsoda bunda! Hahaha! ... No, hadd lássam legalább, hogy elől vagy hátul gombos-e?

– Nem mutatom meg! – mondta a sün, és gyorsan összegömbölyödött ahogy csak bírt. Reszketett félelmében, hogy most mi lesz?

Róka koma meggondolatlanul odakapott.

– Hááá!... Aúúúú! – üvöltött is akkorát a következő pillanatban, hogy a cinegének torkán akadt a nóta. A rókát úgy összeszurkálta a sok kis meredező tű, hogy rémületében futásnak eredt, és a hetedik erdőig meg sem állt. A

csúfolódók elnémultak a meglepetéstől. Maga a kis sün is alig akarta elhinni, hogy ő most legyőzte a ravasz, erős rókát.

– Ejha! – szólalt meg végre a mókus. – Mégiscsak ez ám a bunda!

– De az ám! – mondat mackó bácsi. – Derék fickó vagy, öcsém!

Az őz lesütötte a szemét, a nyúl bocsánatot kért, de a boldog kis sün nem haragudott senkire. Sokkal nagyobb volt az öröme!

Meg is hempergett a vadkörtefa alatt, s hát, képzeljétek, amint felállt, mind a hátára tűzdelődtek a lepotyogott kis körték. Mi mindenre lesz még jó ez a tüskés bunda!...

A sok körtét hazavitte. Nekem is adott belőle, én pedig megígértem, hogy ezt a történetet elmesélem nektek.

Tanulság: A „Ne ítéld, hogy ne ítéltess” Jézus hegyi beszédéből (Máté 7:1-2) származó bibliai tanítás, amely arra figyelmeztet, hogy amilyen szigorral másokat megítélünk, olyan mértékkel fognak minket is megítélni. A mondat célja a képmutatás kerülése: a saját hibáinkkal (a „gerendával”) foglalkozunk a másoké („szálka”) kritizálása helyett.

A bundának nincs gallérja:

K.k. Miért lehet egy népdal témája az ilyen ruhadarab?

Milyen élethelyzetben születhetett „A bundának nincs gallérja” c. népdal?

Milyen vágyat szimbolizál?

A bunda évszázadok óta az elegancia és a luxus szimbóluma, amely egyszerre testesíti meg a természet gazdagságát és a mesterségbeli tökéletességet. Azonban a bunda nemcsak divatos viselet, hanem az időtálló minőség és a fenntartható életmód egyik megtestesítője is.

Z.i.o. Az oldal feladatai a zenei írás-olvasás készségét fejlesztik!

Jó gazdasszony vagyok én – 40.old.

Motiváció:

K.k. Mondják el miért szokták őket megdicsérni, miben szoktak jól teljesíteni?

Ti kit dicséritek meg a családokban?

Az értelmetlenség néha gyönyörködtet! A halandzsa szerű refrén hangulatosabbá teszi a dalokat.

Z.i.o. Miután a Tegzes 116 olvasó gyakorlatot megtanulták, énekeljék el a halandzsa szöveggel is.

Li-bi-zá-ré lab-za-ti-bom

Li-bi-zá-ré lab-za-ti-bom

Li-bi-zá-ré, Li-bi zá-ré

Lab-za-ti bom, lab -za-ti bom.

Z.a. Ők is kitalálhatnak újabbakat!

Z.i.o. Kétütemes motívumok szerint elemezzék a ritmusokat. Jelezzék betűjellel! (variáció)

Hull a szilva – 41. old.

Motiváció:

K.k. Milyen gyümölcsöket kedvelnek?

Mikor hullik a szilva? Miért kedvelt gyümölcs? Nem véletlen, hogy a népdal témája?

T.k. Részlet a Természettudomány 5. tankönyvből! (Természettudomány)

A szilva fontos az **egészségmegőrzésben**. Olyan anyagokat tartalmaz, amelyek kedvező hatással vannak a vérkeringésre és az emésztőszervek működésére. Magas cukortartalmának köszönhetően sok energiát adó gyümölcs.

A szilvafa **gyökérzete** nem hatol mélyre a talajba, a felszínhez közel sűrű hálózatot alkot.

Fás szárú növény. Törzse alacsony vagy közép magas, kérge sima, sötétszürke színű, ágai sűrűn állnak, felfelé növekednek. Lombkoronája metszés nélkül felfelé törekvő.

Viaszos héjú termés
Mi a jelentősége a viaszos
bevonatnak?

A szilva **termését** vékony, **viaszos héj** borítja. A viaszbevonat megvédi a csapadéktól, a rothasztó baktériumok kártételétől. A héjon belül találjuk a lédús, édes és jóízű **gyümölcshúst**. A termés belsejében egy **mag** van, amelyet kemény burok, a **csonthéj** vesz körül. A csonthéjat kőmagnak is nevezzük. Az ilyen felépítésű termés a **csonthéjas termés**.

A szilvafa termésének **kártevője** egy alig 1 centiméteres lepkefaj, a **szilvamoly**. A termést a petékből kikelő lárvák, más néven a **hernyók** károsítják. Berágják magukat a fejlődő gyümölcshúsba, és azzal táplálkoznak. Az ilyen termésre mondjuk, hogy „kukacos” szilva.

Hull a szilva – daltanítás

Megfigyelési szempont:

K.k. Milyen hangulatban van a dalt éneklő? Indokolják meg!

A pávatoll a kalapban hagyományosan a büszkeség, a rátartóság, a szépség és a kérkedő magatartás szimbóluma. (A legény nem akarja kimutatni a szomorúságát, mert elhagyta a rózsája?)

Z.i.o. A hangközök keresése

Írják le a füzetbe a dalt és a megfelelő helyeken rögzítsék a hangközlépéseket.

A hangközök sorba felkerülhetnek a táblára, és énekeljék el úgy a dalt kotta nélkül, hogy a tanár csak a hangközlépéseket mutatja.

T1 T1 T8 T1 N2 N2 T1 T5 T1 stb. az irányokat is lehet jelezni!

Összegyűltek, összegyűltek az izesapi lányok – 43. old.

Motiváció:

K.k. Melyik állatra jellemzők a következők? Van erről saját tapasztalatuk?

„Hű állat. Ha a gazdája megrúgja, akkor meglapul és nyalogatja a cipőjét! Ha a gazdája meghal, akkor nagyon szomorú lesz, sőt olyan is van, amelyik a gazdája halála után nem eszik, nem ugat, lefekszik és ő is meghal.” (Nagy Lajos: képtelen természetrajz)

Ez a részlet egy híres irodalmi műből van. Hallgassák csak meg tovább, mert még újabb jellemzőket hallanak humoros formában.

T.k. Nagy Lajos: Képtelen természetrajz – Kutya (irodalom)

A kutya háziállat. Három fő részből áll, úgymint: fej, törzs és végtagok. Ha ezen részek bármelyikét a kutyából elvesszük, akkor a kutya elromlik, és többé sem nem szalad, sem nem ugat, egyáltalán nem működik tovább.

Különféle kutyák vannak, úgymint: pulikutya, komondor, vizsla, agár, szentbernáttheyyi, újfundlandi kutya, öleb, kis girhes, nagy dög, mopszli, nyakszli, vonító sühögér, kis kutya, nagy kutya, tarka kutya, Sajó kutyám. (A kutyuskám az nem kutya, hanem amint egy igen kiváló természettudós földérintette, egy nő.)

A kutya igen hű állat. Ha a gazdája megrúgja, akkor meglapul, és nyalogatja a cipőjét. Ha pedig meghal a gazdája, akkor a kutya nagyon szomorú lesz, sőt van olyan kutya is, amelyik a gazdája halála után nem eszik, nem ugat, lefekszik, és ő is meghal, nem úgy, mint például a zsebóra, amely a gazdája halála után is közönyös ketyegéssel jár tovább, amiért is a zsebóra egy hűtlen kutya.

A kutya örömeinek az által ad kifejezést, hogy a farkát csóválja. Ha pedig a farkát levágják, akkor a fejét csóválja.

A kutya valamennyi állat közt a legértelmesebb. Igen tanulékony, például rövid néhány esztendő fáradozás után már megérti a saját nevét, s ha azt hangosan kiáltják, a kutya dühösen ugatni kezd, ami azt jelenti, hogy hagyják már békén. De a kutya nemcsak szellemileg fejlett, hanem lelkileg is, némelyik annyira mély lélek, hogy emlékeztet a lírai költőkre, ugyanis ezek a költői lelkű kutyák, ha feljön a hold, és az ég tetején szépen ragyog, szintén ugatni kezdenek.

- - - - -

A kutyáról szóló eme tanulmány keretein belül meg kell még emlékeznünk az ebzárlatról, amit plakátokon tesznek közhírré a városban. A plakátok arra valók, hogy azt a kutyák elolvassák, és pontosan betartsák. Azért helyezik el rendszerint az utcasarkokon.

A kutyát házőrzésre, a szoba bepiszkítására, mások zavarására, a háziúr és házmester bosszantására használják, tehát igen hasznos állat... (részlet)

Tudnak-e még egyéb jellemzőket mondani az állatról?

Az állatnak milyen tulajdonságát énekli meg a következő dal?

Összegyűltek, összegyűltek az izsapi lányok

K.k. A daltanulás után énekeljék el mozdulatokkal illusztrálva is!

Z.b. Hallgassák meg Bárdos Lajos: Magos a rutafa c. művének utolsó tételét.

Milyen kórusfajta énekelte a művet? Azonosítsák a mozdulataikat a zenei kifejező eszközökkel!

https://www.youtube.com/watch?v=UVOiBhaX_aE&list=RDUVOiBhaX_aE&start_radio=1

Az újra hallgatáskor a 44-45. old. kottájában keressék meg a szöveget megjelenítő zenei eszközöket!

Gyúrás mozdulatai, settenkedő kutya, a lányok meglepődve figyelik.

A tankönyvben található partitúra részletek a vizualitás segítségével a zenei befogadás eredményességét fokozzák...

Megyen már a hajnalcsillag lefelé – 46. old.

Motiváció:

T.k. Sorolják fel a naprendszer bolygóit! (csillagászat) A Naptól távolodva, helyes sorrendben a következők: Merkúr, Vénusz, Föld, Mars, Jupiter, Szaturnusz, Uránusz és Neptunusz.

A naptól számított második bolygót, a Vénuszt magyarul Hajnalcsillagnak, Esthajnalcsillagnak nevezzük. A magyar kifejezés tehát megtévesztő, hisz nem csillagról beszélünk. Mivel a Vénusz közelebb kering a Naphoz, mint bolygónk a Föld, így az égen látszólag soha nem távolodik el a Naptól.

A Hajnalcsillag a reggel közeledtét jelzi. Az Esthajnalcsillag a Hold után az éjszaka legfényesebb égiteste.

Mikor a Nap után nyugodott le, akkor Esticsillagnak, mikor a Nap előtt kelt, Hajnalcsillagnak nevezték. A két név összeolvadásából alakult ki az Esthajnalcsillag név is.

A Vénusz fényességével és pályája jellegzetességeivel minden néphagyományban és minden korban megragadta az emberek képzeletét. Ennek köszönhetően vált különböző kultúrkörökben a sötétség, a világosság a megújulás, a szerelem vagy éppen a háború jelképévé.

Megyen már a hajnalcsillag lefelé

K.k. Hogyan jelenik meg a szerelem érzése a dalban?

Jókívánság – búcsúzás

A népdal versszakait azonosítsák a fenti két kifejezéshez!

Melyik versszakhoz tudnák kapcsolni őket?

Keressenek analógiákat a következő népdal szerkezetekre!

Melyik népdalszerkezetben szólal meg a Megyen már a hajnalcsillag lefelé c. dal.

A B Bv A – pl. asztal-szék-három lábú szék – asztal / ceruza

.....

A Av B A pl. Kockás füzet – hangjegy füzet – radír – kockás füzet/ tejcsoki
.....

Még azt mondják nem illik – 48. old.

Motiváció:

K.k. Akarod, hogy az osztálytársaid kedveljenek? Akarod, hogy minden társaságban szívesen látott vendég legyél? Hogyan illik viselkedni? Úgy kell viselkedned, hogy az elvárásoknak megfeleljél.

A busz megáll, a megállóban sokan vannak. Ki szálljon fel elsőként?

Kivel lehet tegeződni?

Kinek, mikor, milyen ajándékot illik vinni?

Amit magunknak kívánunk, azzal felebarátunknak is tartozunk. (Comenius)

<https://tanitoikincseim.lapunk.hu/tudni-illik-hogy-mi-illik-1210918>

Barátot is úgy választunk, hogy ki illik hozzánk!

Milyen ruhákat szeretünk hordani? (Amiről azt gondoljuk, hogy illik hozzánk!)

A népdal szerint a tánc azért illik a magyarnak, mert a hagyományos viselet – mint a sarkantyús csizma, a kócsagtollas fő és a gyöngyös párta – megkívánja a hozzá illő, dinamikus mozgást. A szöveg hangsúlyozza, hogy a néptánc a magyar kultúra szerves része.

A magyar tánc kifejezi a magyarok büszkeségét és karakterét.

A dal szerint a tánc az öltözéssel válik teljessé, és a "rongyos, foltos" csizmában is ugyanolyan méltó dolog a táncolás.

A **néptánc** az identitás fontos lépcsőfoka. hazai népművészet egyik **legjelentősebb ága**, amelyben ritmikus mozdulatok találkoznak az énekkel vagy hangszeres dallamokkal és kifejezik egy nép sajátosságait, mit ahogy a népdalok, a népi viselet, a népművészet is.

Megfogtam egy szúnyogot szöveggel elénekelt dalunk, melyik korábban tanult dalhoz társítanák?

Régi táncdal – ungarasca – 50. old.

Motiváció

K.k. Milyen feltételeknek kell teljesülnie ahhoz, hogy egy jót táncoljunk?

Bátorság (táncba hívni valakit) – jó táncpartnert találni, jó, ritmikus zene (hangszerek-ének) – ritmusérzék stb.

daltanítás: *Régi táncdal*

Mindezek hogy jelennek meg a dalban?

1. vers A kedves táncba hívása, ritmikus zene

2. vers A tánchoz szükséges zenét megszólaltató hangszerek – cimbalom, bőgő, síp

E.f. Énekeljék el a hangszereket utánozó szavakkal is!

Melyik hangszerrel tudnák azonosítani: tu-lu-lu, cin-cin-cini, és a tam-búr-tam-tamburi hangutánozó szavakat?

Próbálják meg a hangszerek hangját is felidézni!

Zenehallgatás:

Z.b. Bárdos Lajos: Régi táncdal

Melyik kórusfajta adja elő a művet?

Miért vegyeskart választott a szerző? (legjobb, mikor fiúk lányokkal táncolnak)

Először egy zenekari bevezetőt hallunk énekhangon!

Utána melyik szólam énekli a dallamot, a táncba hívást? Miért a tenor?

A női szólamok érzékeltetik, hogy elfogadják a felkérést, aztán még együtt is éneklik: „Oly szép így ez az élet”!

A második vers előtt is megszólalnak a hangszerek? Ők melyik szólamokra bíznák a bőgőt és melyikre a cimbalmot? Miért?

A harmadik versszak udvarló dallamát a basszus szólam énekli!

3. vers Térded hajlik, mint a rózsafa csendes szélben lebben,

Mintha hozzád angyal szállana, úgy jössz vagy még szebben,

Gyenge vállad, s az arcod pírja,
szebb, mint szélben a rózsák szirma,
püskösd reggel a kertben. (A szoprán gyengéd hajlításai illusztrálják a verset)

A 4. versben női szólamok válaszolnak erre, aztán a 3. sortól felváltva éneklik, majd összetalálkoznak és ismételtetik az élet értelmét: „Szívért szív a mi boldogságunk, oly szép így ez az élet.”

Beszéljük meg a tanítványainkkal mit is jelent a „Szívért szív a mi boldogságunk.....”

Hozzád röppen szívem sóhajak kézen fogva kérlek

Lelkem hangját titkon vidd haza, hadd kíséren téged,

Más visz táncba, de el nem válunk,

Szívért szív a mi boldogságunk,

Oly szép így ez az élet.

https://www.youtube.com/watch?v=0u97xorXLGQ&list=RD0u97xorXLGQ&start_radio=1

Szép kis család – 51. old.

Motiváció

K.k. Mutassák be a családjukat!

Említsenek meg néhány kedves dolgot, amit legjobban szeretnek a családjukban!

Tanulják meg a *Szép kis család* c. dal és jellemezzék a családot!

Z.i.o. Az oldalon levő készségfejlesztéseket végezzék el.

333/309. olv.

Z.a. Úgy is énekeljék el, hogy ritmus szaporítással tizenhatodokat használnak a negyedhangok helyett.

Használják a tizenhatod különböző ritmikai formáit!

Először egy tanári bemutatás legyen, de ne utánozzák le!

Az osztály képességeihez mértén, lehet írásban is megcsinálni!

Postaváró – 52. old.

Motiváció

K.k. Az emberi kapcsolatok alapja, hogy kommunikáljunk egymással!

Legjobb, ha személyesen tesszük, de ha ez nem lehet, akkor ma hogyan üzenünk egymásnak?

A kommunikációs folyamatnak három nélkülözhetetlen eleme van, a küldő, a fogadó, és maga az üzenet. Az üzenet egy jelsorozat, adat, amit a küldő fél (adó) közölni kíván a fogadó féllel (vevővel).

A Bibliából vett idézetben hogyan fogalmazódik meg az üzenet? (olajfalevél, kódolt forma!)

T.k. Idézet a Bibliából!

R.k. Fedezzék fel a ritmusvariációt 4 + 4 ütem dallamában!

Ismételjék a VARIÁCIÓ elvét természeti és az ember által alakított környezet példáival. (24. old.)

Z.i.o. Végezzék el az 53. old. készségfejlesztéseit!

Pál. Kata, Péter - 54.old.

Motiváció

K.k. Meséljék el, mi volt az oka annak, amikor már nagyon várták a reggelt?

Értelmezzék az alábbi idézetet!

„Akik várnak valamire, nem jól mérik az időt; minden perc ötnek érződik”.
(Jane Austen)

A Pál, Kata, Péter egy reggelváró dal!

A nap felkel! Hogyan mutatja ezt a dal? (szöveg-zene kapcsolat)

Z.b. A mozdulatkánon előadása lassú, ritmikus mozdulatokkal történjen! Akkor fog leinkább sikerülni, ha 2-es lüktetést képzelnek el. A begyakorláskor tanár

ritmikusan mondja az utasításokat, amit lekövetnek és csak utána próbálják kánonban!

I I / I I / I I /

Leguggol / fel-áll / törzset hajlít /

A ritmuskánonban válasszanak két különböző hangszínt! (pl. csak testhangokat: csettintés, térdre ütés, taps, kézfejre ütés.

Édes Fűlmile – 54. old.

Motiváció

Hogyan lehet egy ártatlan madár egy konfliktus tárgya?

T.k. Arany János: A FÜLEMILE (irodalom)

Hajdanában, amikor még
Így beszélt a magyar ember:
Ha per, úgymond, hadd legyen per!
(Ami nem volt épen oly rég) –
Valahol a Tiszaháton
Élt egy gazda: *Pál* barátom,
S *Péter*, annak tőszomszédja:
Rólok szól e rövid példa.

Péter és Pál (tudjuk) nyárban
Összeférnek a naptárban,
Könnyü nekik ott szerényen
Megárulni egy gyékényen;
Hanem a mi Péter-Pálunk
Háza körül mást találunk:
Zenebonát, örök patvart,
Majd felfordítják az udvart;
Rosz szomszedság: török átok,
S ők nem igen jó barátok.

Ha a Pál kéménye füstöl,
Péter attól mingyár' tüzsköl;
Ellenben a Péter tyukja
Ha kapargál
A szegény Pál
Háza falát majd kirugja;
Ebből aztán lesz hadd-el-hadd,
Mely a kert alá is elhat!
Ez sem enged, az se hagyja,
S a két ház kicsinye, nagyja
Összehorgolnak keményen;
Mint kutyájuk a sövényen
Innen és túl összeugat
S eszi mérgében a lyukat.

De, hogy a dologra térjek,
Ember emlékezet óta
Állott egy magas diófa,
Díszkül a Pál kertjének.
A szomszédba nyult egy ága,
Melyet Péter, minthogy róla
A dió is odahulla,
Bölcsen eltúrt, le nem vága.
Történt pedig egy vasárnap,
Hogy a fentírt fülemile
Ép' a közös galyra üle,
Azt szemelvén ki oltárnak
Honnan Istent jókor reggel
Magasztalja szép énekkel:
Meköszönve a napot,
Melyre, im, felvirradott.
A sugárt és harmatot,
A szellőt és illatot;
A fát, melynek lombja zöld,
A fészket, hol párja költ,
Az örömet, mely teli
Szivecskáját elteli;
Szóval, ami benne él

S mit körében lát, szemlél,
Azt a pompát, fényt és szint,
Mely dicsőség
– Semmi kétség –
Ő érte
Jött létre
Csupán ő érette, mind!
Elannyira, hogy Pál gazda.
Ki gyönyörrel ott hallgatta,
Így kiáltott örömeiben:
„Istenem uram,
Beh szépen
Fütyöl ez az *én madaram!*”

„Kendé bizony az árnyéka!
Mert olyat mondok, hogy még a ...”
Hangzik átal a sövényen
Egy goromba szó keményen.
„Hát kié – pattogja Pál –
Mikor az én fámra száll?”
„De az én portámon zengett:
Hogy illetné a *füty* kendet!”
Pál nem hagyja: őtet uccse!
Péter ordít: ő meg úgy se!
Többrül többre, szórul szóra,
Majd szitokra, majd karóra,
Majd mogorván
Átugorván
Ölre mennek, hajba kapnak;
Öröme a szent napnak
Egymást ugyan vérbe-fagyba,
Hanem a *just* mégsem hagyva.

Pál azonban bosszut forral,
És ahogy van, véres orral
Megy panaszra, bírót búsít,
S melyet a vérszenny tanúsít

A bántalmat előadja.
Jogát, úgymond, ő nem hagyja,
Inkább fölmege a királyig
Térden csúszva: de a füttyöt,
Mely az ős diófárul jött,
Nem engedi, nem! halálíg.
Nyomatéku egy tallért dob
Az igazság mérlegébe,
Mit a bíró csúsztat a *jobb*
Oldalon levő zsebébe.

Pétert sem hagyá pihenni
A nagy ártatlan igazság:
Nem rest a bíróhoz menni
Hogy panaszát meghallgassák.
Így s ugy történt, – elbeszéli,
Övé a fütty, ő azt véli:
Nincs vármegye,
Ki elvegye,
Nincsen törvény, nem lehet per,
Hisz azt látja Isten, ember! –
De, hogy a beszédet össze
Annál jobb rendben illessze,
Az ütlegből sokat elvesz
És a joghoz egy tallért tesz,
Mely is a birói zsebben
Bal felől, a szív iránt,
Meghuzódik a legszebben.

Felderüle a kívánt
Nap, mely a vitát eldöntse,
Hogy a fülemile pörben
Kinek szolgál a szerencse.
Ámde a birót most cserben
Hagyja minden tudománya,
És ámbátor
Két prokátor

Minden könyvét összehányja,
S minden írást szélyeltúr is:
Ilyen ügyről,
Madárfütyről,
Mit sem tud a *corpus juris*;
Mignem a bíró, haraggal
Ráütvén a két zsebére
S rámutatván a két félre,
Törvényt monda e szavakkal
A szegény fülemilére:
Hallja kendtek!
Se *ide* nem, se *oda* nem
Fütyöl a madárka, hanem
(Jobb felől üt) *nekem* fütyöl,
(Bal felől üt) *s nekem* fütyöl:
Elmehetnek.

Milyen szép dolog, hogy már ma
Nem történik ilyes lárma.
Össze a szomszéd se zördül,
A rokonság
Csupa jóság,
Magyar ember fél a pörtül.
Nincsen osztály, nincs egyesség
Hogy szépszóval meg ne essék,
A testvérek
Összeférnek,
Felebarát
Mind jó barát:
Semmiségért megpörölni,
Vagy megenni, vagy megölni
Egymást korántsem akarja.
De hol is akadna ügyvéd
Ki a *fülemile fütyjét*
Mai napság felvállalja!?

(1854.)

A tanár saját szavaival is elmesélheti a történetet, ha túl hosszúnak tartja. Persze Arany Jánost nem lehet helyettesíteni!

K.k. Válasszák ki milyen negatív emberi tulajdonságok jelennek meg Péter és Pál viselkedésében?

Önzőség, beképzeltség, irigység, bosszúállás, féltékenység, birtoklási vágy

A fülemüle tehet erről? Daltanítás: *Édes fülmile*

A fülemülét (csalogány) a tavasz, a szerelem, az újjászületés hírnökeként is emlegetik. Sokak szerint legszebb hangú és legkifinomultabb muzikalitással megáldott énekesmadár.

Bár nappal is énekel, legismertebb a tavaszi (főleg április-májusi) alkonyokban, éjszakákon hallható, változatos, hangos éneke.

Megfigyelési szempont:

Hogyan fogalmazza meg a dal a fenti megállapítást?

Bár nappal is énekel, legismertebb a tavaszi (főleg április-májusi) éjszakákon hallható, változatos, hangos éneke.

Z.i.o. Állapítsák meg a dal hangsorát!

A gégeje különleges felépítésének köszönhetően egyszerre 4 különböző hangot képes kiadni.

Ha nem is 4, de ők is tudhatnak két szólamban énekelni.

Z.i.o. Erre két feladat is lehetőséget ad.

Rendezvények- Fülemülék éjszakája

<https://turizmus.com/cikk/archiv/fulemulek-ejszakaja-mintegy-50-helyszinen-rendeznek-programokat>

ÉDES FÜLMILE*

Tatár népdal – Weöres Sándor fordítása

4/4

l, d l, d r m m d r m r d l, d l, d r m m d r
 É-des fül-mi-le, el-ko-nyí fü-le-mü-le, Zson-gó er-de-i tam-bu-ra-szó,
 m m sz l l l sz m l l sz m m d r m r d l,
 Éb-re-de-ző, ol-va-do-zó, Szí-ve-ket önt el a fü-le-mü-le-szó.

- Rögtönöztek negyedértékben mozgó kíséretet a dalhoz! Az alsó szólamban a dallam első felében lá,-dó hangokat, a második részben mi-szó szolmizációt énekeljétek!
- Ki írta a következő idézetet? Segít a zárójelben lévő mű címe is!

„Galántai Népiskola, mezitlábás pajtásaim: rátok gondolva írtam ezeket. A ti hangotok cseng felém ötven év ködén át. Hajigáló, verekedő, fészekkiszedő, semmitől meg nem ijedő, talpig derék fiúk, dalos, táncos, illedelmes, jódollgú lányok: hová lettetek?”

(Előszó a *Bicinia Hungaricához*)

2/4

m
 d

- Hangoztassátok a kétszólamú ritmussort úgy is, hogy gyakorlónevekkel éneklitek! Először szólaltassátok meg a felső sor ritmusát egy választott szolmizációs szótaggal (például mi-vel) énekelve! Majd nagy terccsel mélyebben szólaljon meg az alsó szólam is! Példánk szerint: dó hangon.
- Szólaljon meg a gyakorlat két szólamban is! A sárgával jelölt ritmusokat énekeljétek mi szolmizációval, a feketéket dó hangon!

R

A fülemüle, más néven csalógány több költőnket is megihlette. Arany János *Fülemile* című versében két gazda perlekedik azon, hogy kinek „füttyöl” a madárka.

Olvaszátok el a verset! Állapítsátok meg, kinek „füttyölt” a fülemile!

Áll egy ifjú nyírfa a réten – 56.old.

Motiváció:

K.k. A fát, mint az egyik legsokoldalúbban használt természetes anyagot, mire használják az emberek?

(építkezés, bútorgyártás, papírgyártás, tüzelőanyag)

Ki tudna olyan hangszereket felsorolni, amik fából készülnek? Kérjenek segítséget az így zenélünk c. fejezetből!

hegedű, nagybőgő, gitár, furulya stb.

Tájékozódjanak az online térben, hogy milyen fából készülnek az egyes hangszerek?

A következő dal is egy fából készült hangszert énekel meg?

Mi ez a hangszer és milyen fából készül?

Gyűjtsék össze a magyar népzében használt jellegzetes hangszereket!

Pl. Cimbalom (21.old.) Tekerő (23.old.) Duda (25.old.)

Szokások, amelyek eltérők a népek között:

Íme néhány különleges és eltérő európai népszokás:

Olaszország – Befana: Vízkeresztkor (január 6.) a gyerekek nem a Mikulástól, hanem egy Befana nevű jóságos boszorkánytól kapnak ajándékot a zoknijukba, aki seprűn repül a kéményeken keresztül.

Németország – Késelrejtés: Németország egyes vidékein Mindenszentek napján (november 1.) szokás elrejtetni a házban található összes kést, hogy a visszatérő lelkek ne sérülhessenek meg.

Franciaország - Húsvéti omlett: Húsvét hétfőn Bessières városában több ezer tojásból készítenek óriási omlettet a főtéren

Izland – 13 Mikulás: Izlandon nem egy, hanem tizenhárom „Jólasveinar” (karácsonyi fickó) érkezik a gyerekekhez karácsony előtt, akik sorban jönnek le a hegyekből, és különféle csínytevéseket követnek el.

Skócia – Téli tűzünne: A hagyományos téli napfordulón nagy fahasábokat gyűjtanak meg, és zajos örömtáncot járnak, hogy a napistent felébresszék.

<https://www.sprachcaffe.com/magyar/magazin-cikkek/elkepeszto-szokasok-es-furcsa-hagyomanyok-a-vilag-koeruel-2017-02-20.htm>

A kislányok – 57. old.

Motiváció

Mikor és hányszor néznek a tükörbe egy nap?

T. k. Aranyosi Ervin: Szépészet (irodalom)

Pár óra a tükör előtt,
így indult a reggel!
Mosakodtam, fésülködtem,
neked, szeretettel.
Most már látom, hogy megérte.
tükörrel a harcom.
Gyönyörűvé varázsoltam
kencékkel az arcom.
Nem volt könnyű széppé válnom,
főleg eleinte,
de megérte, mert mostanra,
olyan lettem, mint Te!

A kislányok (cseh népdal)

Szőnyi Erzsébet feldolgozása

Z.i.o. A dallam megtanítása után az osztály egyik fele énekelje a dallamot, a másik fele hangoztassa hozzá a ritmust. Próbálhatják úgy is, hogy éneklés közben a ritmust is ők hangoztatják.

Énekeljék két szólamban is. (többirányú figyelem fejlesztése, többszólamúság)

Mátyás király cseh király is volt. (történelem)

Mátyás király udvara a 15. századi Európa egyik legfényesebb kulturális központja volt, ahol a reneszánsz zene kiemelt szerepet kapott. Az énekkart és a hangszeres muzikusokat külföldről, főleg Itáliából szerződtették, A királyi udvarban magas színvonalú, sokszínű zenei élet folyt, amely a lakomák és ünnepek elengedhetetlen része volt.

Figyeljék meg milyen hangszerek jellemzők a korabeli zenére?

(fúvós és ütős) <https://www.youtube.com/watch?v=6ifcL5bCgEw>

Parasztkantáta – részlet 58. old.

Motiváció:

Hallottak-e arról, hogyan történik manapság a lánykérés?

(A régi illemszabályok szerint a vőlegénynek kellett a menyasszony édesapjától engedélyt kérnie, biztosítva őt komoly szándékairól. Kijelölték az nagy napot és elkezdődött a vendégek meghívása, melynek egy szép bizonyítéka a nógrádi köszöntő)

Hangozzék el népi köszöntő az 59.oldalon. (irodalom)

Parasztkantáta – részlet tanítása

A dallam egyszerű, tele van szekund lépésekkel, így nem nehéz hangjegyről tanítani.

A mennyiben nem tudják két szólamban énekelni, akkor az alsó szólamot hangszeren tudók, vagy a tanár szólaltassa meg.

T.k. Z.k. Ifj. Pieter Brueghel Parasztlakodalom c. képén keressék meg a hangokat és szólaltassák meg a képet! (képzőművészet)

pl. a kép bal alsó oldalán bort önt valaki- csobbanás hangja, felfedezhető egy duda is stb.

Ifj. Pieter Brueghel: Parasztlakodalom

Kis történetek nagy zeneszerzőkről!

J. S. Bach

Az anekdota alapján mi az tulajdonság, mely már gyermek Bach tettével előre vetíti a nagy zeneszerzőt?

Z.H. **Z.b.** Nyitány és a tankönyvi részlet.

Számolják meg, hogy a nyitányban hányszor változik a hangsúlyrend, a lüktetés! (hatszor)

Csak a tankönyvi részlet!

https://www.youtube.com/watch?v=DQbG4vjvJfI&list=RDDQbG4vjvJfI&start_radio=1

Nyitánnyal együtt a tankönyvi részlet!

https://www.youtube.com/watch?v=DQbG4vjvJfI&list=RDDQbG4vjvJfI&start_radio=1

A kantáta meséje végtelenül egyszerű: a falusiak küldöttséggel járulnak újdonsült uruk elé (a szót egy asszony és egy férfi viszi), dicsérik jóságát, gazdagságát, miközben még szerelemről is szó esik. Az utolsó részben aztán elvonulnak a kocsmába, ahol a földesúr jóvoltából ingyen italozással fejezhetik be az ünneplést.

A G-dúr menüett a zongorát tanulók legismertebb darabja J. S. Bachtól, amely elhangozhat egy tanuló, vagy a tanár előadásában. Ez a kis zongoradarab abban kottáskönyvben található, amit a szerző a felesége számára állított össze.

Johannes Brahms: Bölcsődal – 60. old.

Motiváció:

Találós kérdések:

Mi az, amit csak csukott szemmel láthatunk?

(álom)

Nyitott szemmel messze kerül,

Kit megérint, belemerül,
Csukd le pillád és láthatod,
Ha elfelejtéd, bánhatod. (álom)
A zene tud álomba ringatni is.

J. Brahms: Bölcsődal

E.f. A műdalok zongorakísérettel vannak a tankönyvben, mert a kíséret is ugyanolyan fontos része a műalkotásnak, mint a dallam.

Milyen dinamikával énekeljük a dalt? Mit jelent a „gyengéden” előadási utasítás?

Miért $\frac{3}{4}$ -ben komponálta a szerző az altatódalt?

Az eredeti német szöveg is található a tankönyvben!

https://www.youtube.com/watch?v=VZWAK7AQAhk&list=RDVZWAK7AQAhk&start_radio=1

Kis történetek nagy zeneszerzőkről

Johannes Brahms

K.k. Az anekdota alapján válasszák ki azokat a tulajdonságokat, amik a zeneszerzőre jellemzők!

beképzelt, szerény, szerénytelen, beleérző, empatikus, egyenes jellem, önzetlen, önző.

Beethoven: A mormotás fiú dala – 62. old.

Motiváció:

(A többféle értelmezésből én az alábbi használok a tanítás során)

A 18-19. században szokássá vált Savoya tartományban, (*A Nyugati Alpokban és annak előterében, a mai Franciaország és Olaszország egymással határos térségében fekszik*) hogy az ott élő szegény családok a környező vidékek módosabb településeire küldték gyerekeiket pénzszerzés céljából, többek között vándorzenészként – erre szolgált, a hegyekben élő mormoták betanítása

különféle, akár táncnak beillő mutatványokra. A fiú énekli a dalt, amire a mormota táncol, s ezt követően a közönség aprópénzt dobál a gyerekeknek.

2. vers

Így éhesen nem búcsuzom *avec que la marmote*

Egy jót eszem és jót iszom *avec que la marmote*
refr.

Lehetőség szerint zongorakísérettel énekeljék!

Elemzés található: https://www.parlando.hu/2017/2017-6/Bodnar_Gabor.htm

Kis történetek nagy zeneszerzőkről

Ludwig van Beethoven (63. old.)

K.k. Volt-e már olyan, hogy úgy belemerültetek valamibe és minden mást elfelejtettetek?

Miért történhetett ez?

A JELES NAPOKAT megidéző dalanyag motiválására a tanároknak a saját megélt élményeik szolgálnak alapul, hiszen ezekhez sajátos érzelmi kötődésink vannak. A tankönyv leírásai támpontokat adhatnak ezekhez.

Egy megjegyzés:

Új esztendő, vígságszerző c. dalunk dallamával elénekelhető a Donászy Magda: *Újesztendő* c. versének alábbi részlete! Mit bizonyít ez?

„Éjfél tájban

megérkezik

újesztendő napja,

pilinkélő

hóhullásban,

jégvirágos fagyban...”

Föl, föl vitézek – 76. old.

Motiváció:

K.k.

A harci indulók a fegyelem, a csapatmunka és a harci kedv fokozásának eszközei!

Hogyan teljesíti mindezt a Klapka-induló?

Emeljék ki azokat a szövegrészeket, ahol a hazaszeretet énekli meg a dal!

Z.b. A dal ritmusában a szinkópák dinamikusabbá teszik a zenét. Próbálják meg elénekelni, vagy a tanár mutassa be, milyen lenne, ha a szinkópa helyett tititá hangozna? Az összehasonlítás érzékelteti a különbséget.

Klapka György az 1848-as szabadságharc egyik legfontosabb tábornoka, vezérkari főnöke volt.

Kossuth Lajos azt írta a levélbe – 77. old.

Motiváció:

Most szép lenni katonának 4. oszt.

Most szép len-ni ka-to - ná-nak, mert Kos-suth-nak ver-bu-vál-nak.
Kos-suth Laj-os nem lett vol-na, ka-to - na sem let-tem vol-na.
Él-jen, él-jen a nem-zet!

Gyere, pajtás, katonának,
téged tesznek kapitánynak!
Pár esztendő nem a világ,
éljen a magyar szabadság!
Éljen, éljen a nemzet!

K.k. Mit jelenthetett Kossuth neve a korabeli fiataloknak? „Kossuth Lajos nem lett volna, katona sem lettem volna”

Részlet Kossuth Lajos 1848-ban Cegléden elhangzott toborzó beszédéből:

Veszélyben a haza! Sorsdöntő órák előtt áll nemzetünk. A kérdés az, hogy: Veszni hagyjuk kivívott jogainkat, függetlenségünket? Odahajtjuk büszke magyar fejünket a császári sas karma alá? A válasz: NEM! Én esküszöm az igazságos Istenre, hogy hazánk szabadságából elrabolni egy hajszálnyit nem engedek! Hajdan, midőn a hazát veszély fenyegette, szent királyaink véres kardot hordattak körül az országban. Én zászlót ragadék kezembe, és e zászló alá hívom e város polgárait.

Ady Endre: Kossuth Lajos halálának évfordulóján (részlet)

Te izentél - így mondta azt a dal.
És követett reménnyel a magyar!
Te fényesebbé tetted hírnevét,
Mint a küzdelmes, zordon századok;
Te szabadságot adtál hazádnak!
...És az Neked csak egy sírt adhatott...

Z.b. Kodály: Háry János – Intermezzo

Válasszák ki, hogy az A és a B részhez melyik lelkiállapotok illenek az alábbi felsorolásból!

Energikus, lelkes, boldog, büszke, csodálkozó, érzékeny, bánatos, elgondolkodó, ábrándozó.

Liszt Ferenc: Manók tánca

A képzelet fejlesztése, zenekövetés fejlesztése.

K.k. Motiváció:

Soroljanak fel mesebeli lényeket!

pl. boszorkány, sárkány, óriás, törpe, manó, tündér stb.

Z.b. Hallgassák meg a mű első néhány ütemét és képzeljék el melyik mesebeli lényt láttathatja a szerző? Lehetséges válasz általában: törpe, tündér, manó

Miért? Indokolják meg! (Nincsen rossz válasz, ha meg tudja indokolni!)

Ezután olvassa fel a tanár Vedres Ferenc: Manók tánca c. versét.

Nyissák ki a tankönyvet és próbálják megfogalmazni, hogy az aláhúzott kifejezések miben közösek!

(Mindegyik kifejezésben mozdulat, gesztus van!)

Mutassák a mozdulatokat!

Topognak – ne lábbal, csak kézzel mutassák!

manó mosoly – arckifejezéssel!

bukfencet vetnek – két kézzel maguk előtt körözni!

béka tapsol – tapsolás utánzása hang nélkül!

brummog a bőgő – a hangszer pengetését utánozni!

A zenehallgatás alatt a fenti mozdulatokkal jelezzék, mutassák, hol tart a zene.

Lehet, hogy egy mozdulat többször is visszatér.

Utána hallgassák meg újra és részleteiben beszéljék meg, (A legizgalmasabb a manó mosoly megtalálása.)

Nincs rossz megoldás, de indoklás kell! A lényeg, hogy a diák használja a képzeletét!

Érdekesség:

Így zenélünk mi – zongora (84. old.)

Próbálják kitalálni hány billentyű lehet a zongorán? Összesen 88, ebből 52 fehér, 36 fekete.

Számolják meg hány hangot kell leütnie a zongoristának a tankönyvben közölt pár ütemes részletben.

(99) Kb. ezt 15 mp alatt kell megszólaltatni a zenemű pedig kb. 3'. Ha átlagot veszünk ez azt jelenti, hogy kb. több, mint ezer hangot kell eljátszania a zongoristának.

Egy kiállítás képei 91. old.

Motiváció:

K.k. Fogalmazzák meg, milyen lehet egy régi, ódon várkastély?

(romos, sötét, titokzatos stb.)

Muszorgszkij: Egy kiállítás képei – Ódon várkastély

Hallgassák meg a tételt és annak megfelelően színezzék ki a rajzot.

Milyen tónusú színeket használnának? Sötét – világos?

Copyright © Ron Leishman * <http://ToonClips.com/7915>

Találjanak ki egy titokzatos történetet a zenéhez!

Victor Hartman: Ódon várkastély

Tulleriák kertje

Próbálják meg kitalálni, mi lehet helyszín és mi történik ott?

A kezdő dallammotívum melyik magyar gyermekdalra emlékeztet! (Zsipp-zsupp...)

Játszótér, hinták stb.

Johannes Brahms: 5. magyar tánc

Motiváció:

K.k. Sorolják fel a zenekar fajtáit és összeállításukat! Így zenélünk mi (82-90.old.)

Fúvószenekar – 86. old.

<https://www.youtube.com/watch?v=t4SGATh4ZJM&list=PLAF7C0260E1069A8D>

Vonószenekar – 87. old.

https://www.youtube.com/watch?v=FhikfFY76aI&list=RDFhikfFY76aI&start_radio=1

Szimfonikus zenekar

https://www.youtube.com/watch?v=eMS7obf_yRY&list=RDeMS7obf_yRY&start_radio=1

A zenekarok melyik fajtája adja elő a Brahms 5. magyar táncát?

(szimfonikus zenekar)

Mozart: Kis éji zene – 88-89. old.

Motiváció

K.k. Ma milyen hagyományai vannak a szerenádoknak és miért adják?

pl. az iskolát elvégzők a tanáraiknak adnak szerenádokat, tiszteletből!

Mi az, ami nem hiányozhat egy szerenádból?

A szerenádoknak történelmi hagyományai vannak. Zenei műfaj is lett belőle. 18. század vége, 19. század eleje!

Egy szerenád megszervezése romantikus gesztus, amely gondos előkészületeket igényel. A sikeres szerenád forgatókönyve a meglepetésre, a hangulatra és a személyes kötődésre épül.

A korabeli visszaemlékezések szerint a következő feltételeknek kellett megfelelni:

Jól kellett megválasztani az időpontot. Késő este vagy hajnalban, amikor a megajándékozott már otthon van, de még nem alszik mélyen.

Helyszín az ablak vagy erkély alatt, lehetőség szerint csendes környéken.

Az élőzene megszervezése!

Kellékek: gyertya, virág, énekesek, hangszeres zenészek.

Egy szerenád menetrendje:

1. Érkezés:

Az előadók csendben elfoglalják a helyüket az ablak alatt. Csak a gyertyák világítanak.

2. Figyelmet felhívó dal

3. Az ablak kinyílik, a megajándékozott megjelenik.

A szerenád adó izgatott, hogy vajon, hogy a címzett hogyan fogadja az érzelmes, szerelmes dalát.

4. A kedves reagál, kifejezi izgatottságát, szerelmét, köszönetét.

W. A. Mozart: Kis éji zene c. műve szerenád műfajába tartozik.

Mozart műve hogyan igazodik a fenti forgatókönyvhöz?

(Minden lehetőséget meg kell ragadnunk a képzelet fejlesztésére. Az alábbi módszer is ezt a célt szolgálja és nem egy „hivatalos” műelemzést.)

Az 1. tétel első 18 ütemében (tankönyv 88.old.) feltételezésünk szerint összefoglalja a mindazt, ami fontos a szerenádban.

Hallgassuk meg (v. énekeljük) az 1-4 ütemet.

Ez a szerenád menetrendjének melyik mozzanatára utalhat?

(figyelmet felhívó dal)

A következő 6 ütem 5-10. ütem? Hallgassuk (v. énekeljük)

A szerenádot adó izgatottságát jelentheti. Amit az apróbb zenei értékek is igazolhatnak! (tizenhatod, trillák).

A 11-18. ütem (hallgassuk v. énekeljük) egy vágyakozó, érzelmes, izgatott lelkiállapotot jelezhet (két félhang, előkék és rövid hangok, dallam fölfelé sóhajtva indul).

Miután három részletet meghallgattuk, utána teljes egészében hallgassuk!

Az Egy kis éji zene négy tétele is tökéletesen felbontható az udvarlás különböző fázisaira

1. Készülődés a szerenádra. A forgatókönyv eltervezése, izgatott várakozás.
2. a szerelmes vallomás,
3. a szerelmes legszívesebben táncra perdülne választottjával.
4. a boldogító örömmámor a sikeres szerenád után.

Természetesen a teljes mű meghallgatása a fenti motivációkkal ajánlott. (kb. 15 perc)

Zenei kreativitás, dallamalkotás fejlesztése!

Játékok ritmussal, dallammal (78-80. old)

Dallamalkotás

A dallamalkotás a zenei alkotó tevékenység (**Z.a.**) kifejező kreativitás utáni szint. Ennek ellenére a kettőt egymással párhuzamosan használjuk. A dallamalkotást csak a tanév második felében kezdjük a megfelelő előkészítés után. A 2-6. feladatokat egyenként sok-sok példával egészítsék ki (333 olv. gyak.) a fokozatosság elvét betartva csak akkor lépjenek tovább, ha egy-egy szint már készséggé vált.

A tanár tetszés szerint építse be őket a tanórákba!

1. *Előkészítés*

Énekeljék el az alábbi dalokat ellenritmus hangoztatásával! Énekeljék ritmusnévvel is és hozzá hangoztassák az ellenritmust!!!

A dalok ismétlésekor használják ezt a készségfejlesztést! (többirányú figyelem)

Pl. Megismerni a kanászt; Árpá is van makk is van; Érik a szőlő; A kapuba a szekér; Komáromi kisleány; Úgy teccik, hogy jó helyen vagyunk itt; Esik az eső ázik a heveder.

JÁTÉKOK RITMUSSAL, DALLAMMAL

- Énekeljétek el a *Megismerni a kanászt* című dalt úgy, hogy ellenritmust tapsoltok hozzá!
- Szóltassátok meg az alábbi dallamokat!

Kodály Zoltán: 333 olvasógyakorlat

51

m r m | m r m | m r m | m r m || m r d r | m d r d r | m d r d r | m d r d r

Figyeljétek meg, hogy az úgynevezett *szaporítással* történő tanári bemutatás a gyakorlat melyik elemét változtatja meg!

Szaporítás: az értékek felezése, vagyis negyed helyett két nyolcad hangoztatása ugyanazon a hangon.

Miután elénekeltétek a Kodály Zoltán *333 olvasógyakorlat* / 81. dallamot, ti is próbáljátok meg szaporítással megszólaltatni a csillaggal jelölt hangok ritmusát!

81 r d l, s,

Tetszés szerint használjátok a szaporítást az alábbi dallamban!

220 s m r d

A szaporítás fordítottja a **ritkítés**. Ugyanazon a hangon megszólaltatott két nyolcad helyett negyedértéket hangoztass!

Ritkítsatok a csillaggal jelölt helyeken!

111

s, s, d d | r r d | d r d l, | l, l, l, | l, l, l, r | l, l, l, | d r d l, | s, s, s,

2. Ritmus szaporítás

a, Az osztály énekelje el a 333/51. olvasógyakorlatot, azután mutassa be a tanár ritmusszaporítással.

Figyeljék meg, hogy a tanár a dallam mely elemeit, hogyan változtatta meg?

b. Az osztály közösen szólaltassa meg a 333/81. dallamot, majd úgy is, hogy a csillaggal jelölt hangoknál ritmusszaporítást alkalmaznak. Azért történt a jelölés, hogy megkülönböztessük az ellenritmustól, és mutassuk, hogy nem kell minden lehetséges helyen szaporítani!

c, A 333/220. dallamot először énekelje el az osztály, majd egyéni vállalkozók tetszőleges helyeken szaporítással adják elő.

3. Ritmus ritkítás

a, Énekeljék el a 333/111. dallamot, majd a tanár mutassa be ritmus ritkítással.

Figyeljék meg, hogy a tanár a dallam mely elemeit hogyan változtatta meg?

b, Az osztály közösen szólaltassa meg a dallamot és a csillaggal jelölt helyeken alkalmazzanak ritmus ritkítást!

c. A 333/116. dallamot először szólaltassa meg az osztály, majd ritmus ritkítással egyéni megoldások következhetnek.

d. A 333/227. dallamot énekelje el az osztály közösen, majd a tanár ritkítással használjon szinkópát.

Utána egyéni megoldások következhetnek!

4. Záróhang – finális

a. Találják meg a záróhangot a 333/ 170. és 200. dallamban. További példákat a 333 olvasógyakorlatból vehetnek.

5. Záró ütem

b. Találják meg az utolsó ütem záróhangjait a 333/201. és 166. dallamokban.

Tanár mutasson példát, hogy ne egy hangot használjanak megoldásként!

6. Záró motívum

a. A 80.oldalon található feladatban a záró motívum megtalálása a cél az első sorban megadott minta alapján a pentaton hangsor hangjainak felhasználásával.

A megadott feladatsor egy módszertani folyamatot jelöl, de minden lépéshez a tanár válasszon még újabbakat, amíg készség szintre nem jut az egyes feladattípus megoldása.

A tanár egyenletes elosztásban a tanórák éves elosztásában tervezze be dallamalkotási készség fejlesztését!

A 6 osztályban folytatódik a dallamalkotási készség fejlesztésének folytatása!

Extra feladat a tankönyv 80. oldalán található Az eldugult mosogató című kreativitást fejlesztő játék.

Módszertani folyamat:

1. A tanár olvassa fel a történetet
2. Keressék meg azokat a helyeket, ahol különböző hanghatásokkal illusztrálhatnák a mesét!
3. A hanghatásokhoz keressenek megfelelő megoldásokat (hangszereket, egyéb hangokat).

(A tankönyvben közöltek csak irányadók. Ezeket nem kell látniuk a diákoknak!)

4. Adják elő a megoldásokkal a történetet. A tanár mesél, a diákok illusztrálnak! A tanár közben adjon zenei utasításokat (pl. hangosabban, gyorsabban, halkabban stb.)

Kedves Kollégák! Használják egészséggel mindazt, amit a fenti anyagból jónak, hasznosnak tartanak tudván, hogy mindenkinek megvan a saját módszere. Ezzel az anyaggal a tankönyv koncepcióját és módszertani lehetőségeit szerettem volna világossá tenni. A készségfejlesztéseket azért is jelöltem, hangsúlyoztam, mert tudom, hogy milyen nehéz elfogadtatni a különben is hátrányos helyzetű művészeti nevelés szükségességét egy iskola nevelési rendszerében. Bizonyítani tudjuk, hogy a zenei neveléssel fejleszthető készségek transzfer hatásukkal együtt helyet követlenek maguknak egészséges szemléletű, gondolkodó, empátikus, kreatív személyiségek fejlesztéséhez, az életre való neveléshez.

„Mi nem művészeket nevelünk, hanem a művészettel nevelünk”! (Vekerdy Tamás)

Eredményes, élményekkel teli munkát kívánok!